Թ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 2,745 — Կ. ՊՈԼԻՍ. 1905. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19 — 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — 3 ՇԱԲԱՆ, 1323 — 19 ԷԼՈՒԼ 1321 — ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

بوزانتیون
ارمنیجه یومی وسیاسی غزته، صاحب امتیاز ومدیر مسئولی
بوزانت کچیان
مطبعه و اداره خانه سی باب عالی جاده سی ۲۳-۲۵ نومرو

Բիւզանդիոն

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur-Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, № 23-25
CONSTANTINOPLE

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ — ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ — ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ԿԱՆԱՆՑ ԲԱԺԻՆ

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Մինչ արգահատանքի ու սիրոյ անհուն վերաբերում մ'ունեցած եմ այն դեռատի, մատաղ ու դեռ չհասունցած հոգիներուն համար, որք դիւցազնական առաքինութիւնով մը, տաւյդ կամքով մը, վսեմ յարատեւութեամբ մը իրենց առտնին շրջանակին մէջ, մայր ու պաշտպան եղած են ու կ'ըլլան խումբ մը լքեալներու, որք ամէն կերպով պէտք ունին անոնց պաշտպանութեան:

Ես իմ գեղջկական պտոյտներուս մէջ, կամ քաղքին քօղեալ անձուկ ու անել փողոցներու մէջ, Թշուառ խղխղած խրճիթներու մէջ, փլած ու քայքայուած տնակներու տակ, հողէ մութ բակերու կամ ընդարձակ հինօրեայ տուներու մէջ, որոց բաժնուածքը կամ խլխլիկ-երեւոյթը՝ հին անհետացած սերունդներու ապրելակերպը կամ բարքերը կ'պատկերացնէ յանկարծ մաքիդ առջեւ, այդ ընդարձակ ու փլելու վրայ եղող տուներու սենեակներէն ներս, որոց իւրաքանչիւրին ընտանիքի մը աղքատութեան բոյնը կ'ներկայացնէ քեզի, հանդիպած եմ շատ անգամ, դեռ հազուադիւտ-ծաղիկ հազիւ ծունկերուն հասնող մանկիկ աղջիկներու, որք դիւցազնական առաքինութիւնով մը կամ խուլ համակերպութիւնով մը պաշտպանութիւնն ստանձնած են կարգ մը մանկիկներու: Իրենց քոյրերը կամ եղբայրներն են անոնք, մէկը հին լաթերով շինուած կախօրանի մը մէջ կ'ճչէ, միւսն հէք աղջնակին ոտքերուն տակ կը տապլտկի, ուրիշ մը բոլոր ծանրութեամբ իր քոյրիկին վզէն կ'կախուի. անդին իրմէ մեծ մանչուկ մը աներեւակայելի անառակութիւններ կ'ընէ: Ու շատ անգամ ծերացած, անկար ու անդամալոյծ հանի մը կամ պապ մը, հնօրեայ բազմոցի մ'անկիւնէն իր վախճանելու մօտ օրերը կ'համրէ: Քանի՜ քանի՜ դեռաբողբոջ աղջիկներու կը հանդիպինք ամէն օր, որք դեռ իրենք պէտք ունին խնամուելու, իրենք պէտք ունին մայրական գգուանաց ձեռքերու խնամքին, իրենց սիրուելու, շոյուելու, փայփայուելու կարօտ տարիքի մը մէջ տակաւին, արդէն չափահաս կիներու պէս կը խորհին, կ'զգան ու կ'գործեն, մինչդեռ իրենց մայրերն օտարին դուռը կ'դեգերին իրիկուան պատառ մը հաց ճարելու համար անօթի ընտանիքին, և այդ խեղճ աղջիկներն ինքնամոռացումի նուիրական ճգնաժամի մը մէջ, այն ինչ բացուած աչքերնին կեանքի լոյսին, չեն ուզեր, չեն կրնար մանաւանդ վայրկեան մ'անդրադառնալ թէ ինչ է իրենց տարիքին կոչումը, թէ ինչ կ'պահանջեն իրենց զարգանալու վրայ եղող ոսկորները, մկանունքը, թէ ո՜րչափ կարօտ են լիաթոք ու ազատ շնչելու, թէ ո՜րչափ պէտք ունին կանգուն պահելու իրենց մեծցող, երկարող հասակը. և տան գործերու մէջ մանկիկներու ծանր բեռին տակ կքած, ամգունած, վտիտ, նիհար, նուաղուն աչքարածներ կ'դառնան, որք սակայն մեծ կիներու պէս, չափահաս աղջիկներու պէս ամէն գործի կ'հասնին, կերակուր կ'եփեն, ջուր կ'կրեն, պարզապէս վարժուած ըլլալնուն համար և ոչ թէ ուժ ու կարողութիւնն է որ կ'մղէ զիրենք այդ գործերուն: Եւ այս Թշուառներն այսպէս շարունակելով պիտի մեծնան ու պիտի մեծցնեն իրենց շաւրջիկները. շատ անգամ պառանջոտ հօր մը կամ երբեմն մօր մը խիստ հրամաններուն պիտի դիմադրեն, պիտի յանդիմանուին, իրենց միտքը պիտի ցաւին, հոգինին պիտի արիւնի, անոր համար որ ուրիշներու հաճոյքին համար ստեղծուած են, վայրենի ու անտանական կիրքի մը հետեւանքով աշխարհ եկած են, և նոյն կիրքին համար հետզհետէ կարգածնելը սեռած են իրենցմէ պզտիկ արարածներու, և առանց գիտակցութեան, կոյր պարտականութեան մը հետեւանքով, հարկադրուած զգացեր են անձերնին մեծի դեր ու պաշտօն կատարել անոնց քով:

«Անուշ»ներու յարատեւ աշխատակից, Բոպչն Իվան, որ ամէն անգամ ընկերական Թշուառութիւններ կ'գտնէ պատկերացնելէք, այնչափ մեղմ ու դաշն գրչով մը, մինչ հոգիին հետ խօսող պատկերներ գտած է գծելու, մինչ սրտին խօսող: Ամիսէ մ'ի վեր կ'զբաղեցնէ մեր միտքն իր «Առաքինութեան Մրցանակ»ներով, զորս կ'սահմանէ պզտիկ դիւցազնուհիներուն: Առաջին առթիւ իր տրամադրութեան ներքեւ դրուած աննշան քանակութիւն մ'է դրամի, զոր կ'խորհի, վերը նկարագրած Թշուառ աղջիկներուն հասցէին բաժնել: Իր ոճն ա՜նչափ զգայուն է ու ա՜նչափ մօտէն ուսումնասիրած է այդ տառապածներու կեանքն որ մէկ ամսուան մէջ իր տրամադրութեան ներքեւ դրուած դրամը կ'բազմապատկուի, կ'շատնայ, ու պզտիկ դիւցազնուհիներուն Թիւն ալ կ'շատնայ. իրենցմէ իւրաքանչիւրն որոշ գումար մը կ'ընդունի, պզտիկներու հանդէպ տարած զոհողութիւններու փոխարէն, եւ անոնք ա՜նչափ երջանիկ, այնքան խնդուն կ'զգան ինքզինքնին, ա՜նչափ կ'ուրախանան որ իբրեւ թէ անսպառելի գանձեր ըլլար իրենց գտածները, երկարօրէն կ'գրեն իրենց բարերարուհիին, և կ'յայտնեն թէ ինչ կարեւոր պակասները պիտի լրացնեն իրենց պզտիկ աղբարիկներուն: Մարդ հաճոյք կ'զգայ գրելով այնպիսի միջավայրի մը մէջ, որ ազդեցութիւն յառաջ կ'բերէ իր շուրջը: Մեր մէջ յօդուածը կ'կարդան, կ'հաւնին, կ'յուզուին, և յետոյ մէկ կողմ կ'նետեն Թերթը, ժամ մը վերջը մոռնալու համար: Բոպչն Իվան անով մխիթարութիւնը կ'գտնէ իր ընկերական կեանքի ուսումնասիրութիւններով հետաքրքրուելու, և ամէն մարդ կ'փնտռէ զինքը: Իր վերջին յօդուածը կարդալով, երիտասարդ ու տղայ գերագոյն գութի սարսուռէ մը կ'անցնին, և նոյն իսկ չարաթոն սակի մը շահող մարդն իր գրպանէն բան մը կ'ղրկէ, առաքինի պզտիկ աղջիկներուն նուիրելու համար: Շատ յուզիչ են իրեն հասած նամակները: Երիտասարդ աղջիկ մ'է քսան տարեկան, որ սապէս կ'գրէ սիրելի գրագիտուհիին. «Բոլորովին յուզուած, սիրտս և աչքերս ուռած յուզմունքէս, նոր կարդացի դեռ Առաքինութեան մրցանակներուն պատմութիւնը... մանկական արցունքներ չորցնելու յոյսով, և քաջալերելու համար այս անմեղ արարածներուն վսեմ ընթացքը, կ'պարպեմ իմ համեստ քսակս ամբողջութեամբ, և կ'ղրկեմ ձեզի, ինչ որ կ'պարունակէ ան, հարիւր ֆրանք:» Եւ այսպէս ամէն դասակարգի մարդ, նոյն իսկ պզտիկ արծաթ դրամ մը կ'դնէ գրպանին խորը, աղքատ բայց տուն տեղ հոգացող անձնուէր աղջիկներու համար:

Անշուշտ չեմ կրնար մտածել թէ մեր այր գրողներն այնչափ մօտէն կրնան ճանչնալ, կրնան ուսումնասիրել ընտանեկան կեանքը, մանաւանդ երբ աղքատ դասակարգին հետ է իրենց գործը. հոն այն տեսակ Թշուառութիւններ կան, չարչարանքի այն տեսակ սարսուռներ կ'անցնին այդ աղքատութեան մթնոլորտին մէջէն, որ կին պէտք է ըլլայ շօշափելու, մօտէն ճանչնալու, մխիթարելու համար հէք շուառ դասակարգը, որ առանց իր գիտակցութեան, առանց իր ուզելուն կը չարչարուի յուսահատ: Անոր համար չեմ զարմանար, երբ մեր մէջ այրերը կ'գրեն մանաւանդ իրենց սեռն յառաջնչող յօդուածներ: Անոնք խմբագրականները կ'գրեն, անոնք մտքով ու սրտով կ'առաջնորդեն մեր ընթերցող դասակարգը, երբեք չեն մտածեր մտնել ընկերական մութ խաւերուն մէջ, ուսումնասիրելու համար թէ որո՞նք են ճշմարիտ աղքատները, որո՞նք պէտք ունին քաջալերութեան, ո՞րոնք պէտք է մեղքցուին իրենց անմեղութեան համար, ու երբեմն նոյն իսկ կ'քննադատեն կին գրողները. իրենցմէ ամէնէն բանիբուն, ամէնէն շատ ապրած, ամէնէն շատ ուսումնասիրած, ընտանեկան կեանքի մէջ ապրած գրող մը, որ ամէն տեսն ընդհանուր ուսումնասիրութիւններ կ'ընէ, օր մը կ'քննադատէր երբ կ'գրէի թէ աղքատ դասակարգը պէտք է զգուշանայ բազմածնութեան ահրէն: Այսօր երբ Ֆրանսական Թերթին մէջ այդ յօդուածը կ'կարդամ, ու երբ աչքիս առջեւ կ'բերեմ Պոլսոյ կողմի մանաւանդ աղքատ դասին մէջ անխտիր բազմածնութեան երեսէն յառաջ եկած տառապանքները, չեմ կրնար ճշմարիտ զայրոյթս զսպել այն հայրերուն ու մայրերուն դէմ, որք սովորական դէպքի մը պէս զաւակ կ'ծնին, մինչ երկրորդին հոգն առաջինին յանձնելով ու խամրցնելով դեռատի կեանքերու զուարթութեան ծաղիկը: Երեւակայեցէք անգամ մը. մեզ որ ամէն կերպով վայելած ենք մեր դեռատի տարիներուն ամէն առանձնաշնորհումները, Թռչնակի մը չափ զուարթ ու թեթեւ անցուցած ենք մեր կեանքին առաջին շրջանը. մեր ամէն քայլափոխին զուարթութեան հետ խանդ խաղանք ենք վայելած, խնամոտ հօր և պատուական մօր հսկողութեան ներքեւ, ու այսօր բաղդատաբար աւելի չափահաս տարիքի մը մէջ կ'գտնուինք, որչա՜փ կ'աւաղենք մեր այդ օրերուն փախուստը, ու այս աղքատ, Թշուառ դասակարգը բնաւ առիթն ունեցած չէ վայելելու տարիքին շնորհած խայտանքը, ու վարձկան ձիերու պէս ամբողջ օրը յոգնած է ու կքած:

Եթէ այսօր հարկ ըլլար Առաքինութեան մրցանակ տալ այդ պզտիկ հայիկներուն, ես պիտի կրնայի թուել գոնէ ութ հատ մը, որոց հանդիպած եմ, այդ աղքատիկ Թաղերուն մէջ ըրած պտոյտներուս միջոցին: Ճիշդ 10 տարեկան աղջնակ մը ճանչցայ, որ 4 հատ պզտիկ ունէր խնամելիք. հայրն ամէ՛ն գինով կ'դառնար տուն և կ'ծեծէր իր կինը, այնպէս որ խեղճը օրերով անկողնին պառկելու հարկադրուած էր անդամալոյծ, և 10 տարեկան աղջնակն էր որ կ'հոգար տանը բոլոր պէտքերը: Ուրիշ 8 տարեկան մանկիկ մը, որ գետնի վրայ, խոնաւ ու մութ սենեակի մը մէջ իր պառաւ հանիին հետ կ'ապրէր, ու մեծ կնոջ մը զգուշութեամբ կ'խնամէր այդ ծերունի ու կոյր կինը, որուն ոտքերն ալ չէին բռներ, և մտածեցէք թէ այդ 8 տարեկան աղջիկն էր որ խաչոր տաշտի մը մէջ, լաթ կ'լուար, զազիր աղտոտութեան մը մէջ Թաթխուող ձեռքերը: Անշուշտ հետաքրքրութեամբ իրեն հարցնելու թէ, ինչպէ՞ս կ'ապրէին, «տեսածիդ պէս», ըսաւ խեղճ աղջիկը, ուրիշ մարդ չունինք, ու ես կ'նայիմ մեծ մայրիկը.» ու դեռ քանինե՛ր ասոնց պէս, որոնք ծեծ ալ կ'ուտեն անխնայ, պզտիկ պարտազանցութեան մը համար:

Իրաւ որ մարդուն աչքերը կ'լենան, երբ աղքատ ու զրկուած մարդկութեան, բայց մանաւանդ պզտիկ անմեղ աղջնակներուն անիրաւօրէն տրուած տառապանքին կ'անդրադառնան մարդասէր ազնիւ սրտեր, ու կ'խորհին քիչիկ մը մեղմել անոնց յոգնութիւնը, քաջալերելով զիրենք նիւթական նուէրներով:

Գ. ԶԱՐՈՒՀԻ

ԳԱՒԱՌԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

Հալէպ Թուրքիոյ վաճառաշահ եւ տնտեսական յարաբերութեանց կեդրոն քաղաքներէն մէկն է որ օրէ օր զգալի կերպով կ'բարգաւաճի: Իր բնակչութեան հետզհետէ աւելնալն ու քիչ ատենուան մէջ նոր ու գեղեցիկ Թաղերու հաստատումն այնքան ակներեւ երեւոյթներ են որ քանի մը տարի քաղաքէս բացակայ գտնուող մը, վերադարձին գրեթէ զարմացումով կ'տեսնէ բոլոր փոփոխութիւններն ու նորակերտ շէնքերու յաւելումները: Հալէպ իր տնտեսական այս նպաստաւոր դիրքին շնորհիւ ամէն ատեն, ու մանաւանդ այս վերջին տարիներս իրեն քաշած է ամէն տեղերէ բազմաթիւ նորեկներ, որոց մէկ կարեւոր մասը քիչ ատենուան մէջ աւելի կամ քիչ շահաբեր դիրքերու տիրացած են: Այս առեւտրական գործունէութեան նաեւ մեր ցեղակիցներն ալ մասնակցած են ու ներքին գաւառներու քաղաքներէ, նոյն իսկ գիւղերէ եկած հաստատուած են հոս: Ասոնց մեծագոյն մասը լոկ բախտ փնտռելու մտադրութեամբ լքած են իրենց օճախներն ու վերջնական կերպով հաստատուած են քաղաքի մէջ, առանց ո և է գիտակից նախապատրաստութեան կամ առանց տրամադրելի միջոցներու՝ առեւտրական ասպարէզին մէջ յաջողելու համար: Քաղաքս դիմողներու մէկ մասը ազէտ ու նիւթական անխուսափելի վիճակի մէջ կ'գտնուի. բնական էր որ բարեկեցիկ տուներու մէջ սպասաւորելէ զատ ուրիշ բանի ընդունակ չլլալ զգար ինքզինքը: Իսկ այն մասն որ քիչ շատ դրամական միջոց ունի, գործակատարութեամբ կ'պարապի, տեղւոյս վրայ ապրանք գնելու և ներքին գաւառները ղրկելու դերին մէջ սահմանափակելով ինքզինքը: Գալով տեղացի այն քանի մը Հայ վաճառականներուն որք բաւական վարկ ունին հրապարակի վրայ, ցաւալի է որ անոնք ալ չունին ներկայ առեւտրական պայմաններու համաձայն ընթանալու գիտակցութիւնը, ըստ որում տասնեակ մը տարուան գործառնութիւն ունեցող օտար վաճառականներ զիրենք կ'զլեն կ'անցնին, մինչ իրենք կ'մնան հոն ուր էին տարիներ առաջ: Ներկայ վաճառականութեան հետզհետէ արուեստի նրբին հանգամանքն առնելու հայեցողութիւնը կ'պակսի իրենց, և երբ իրենք անփոյթ կ'գտնուին գոնէ իրենց զաւակներն այդ բանին պատրաստելու՝ մինչ կարողութիւնն և միջոցը ձեռնտու են իրենց, վստահ պէտք է ըլլան թէ իրենց յաջորդող սերունդը երբեք չպիտի կրնայ իրենց Թողած քանի մը ոսկին արդիւնաւորել և իրենց անունը առեւտրական պահել, քանի որ զանցառու գտնուեցան դրամին հետ զայն արդիւնաւորելու արուեստն ալ ընծայելու իրենց զաւակներուն: Ո՜րքան ցաւալի է երբ կ'տեսնենք տեղացի հարուստ զաւակներ որք փոխանակ իրենց այդ յարմար տարիքին առեւտրական վարժարանի մը մէջ գտնուելու և իրենց հօր վաճառականական տունն ապագային վարել պատրաստուելու, կը գտնուին այնպիսի կենցաղի մը մէջ ուր իրենց առողջութեան հետ հօրենական հարստութիւնն ալ քայքայել կ'վարժուին: Տեղւոյս համայնքին բարոյական սոյն վիճակին վրայ ուրիշ ատեն անդրադառնալու առիթն ունենանք Թերեւս, սակայն ինչ որ մատնանիշ ընել կ'ուզենք, սա է թէ բարքերու այս անսուր կացութիւնը կ'ազդէ նաեւ տեղւոյս մեր վարչական մարմիններու ընթացքին եղանակին վրայ ալ, քանի որ քաղաքիս Հայ բնակչութիւնն ընդհանրապէս կ'բաղկանայ գաւառի զանազան կողմերէն եկած ու հաստատուած տարրերէ, համերաշխ գործակցութիւն մը կ'պակսի և եկեղեցական ու կրթական գործերու առթիւ անխուսափելի կ'դառնան կուսակցական վէճերը:

Գործունեայ Առաջնորդի մը Ներկայութիւնը շատ զգալի է: Այս կէտը բացայայտ է աւելի անոնց՝ որք գաւառներու մէջ ապրած ու մօտէն շփում ունեցած են վարչական շրջանակներու հետ: Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին ուշադրութեան կ'ներկայացնենք այս կէտը թէ առաջնորդ մը չի կրնար միանգամայն ատեն գոհացնել Հալէպ—Այնթապ—Իսկէնտէրուն—Քիլիսի պէս քանի մը կարեւոր ու բազմամարդ Թեմեր: Հալէպի Հայ հասարակութիւնն որ առաջ 700 հոգի կ'հաշուէր, հիմա այդ թիւին հինգ կամ վեց անգամն եղած է և հետզհետէ ալ աւելնալու վրայ է. ասկէ զատ, տեղւոյս համայնքը, իբրեւ զարգացած քաղաքի մը մէջ ապրող ժողովուրդ՝ կրթ. և եկեղ. պահանջներ ունի որք անհրաժեշտ կ'կացուցանեն միայնուն Առաջնորդի մը ներկայութիւնը: Հալէպի Քաղաքական Ժողովը դժբախտաբար շատ հեռու է վարչական խնդիրներ ըմբռնելու և լուծելու կարողութենէն, ու կարող ձեռքի մը կողմէ առաջնորդուելու պէտք ունի մինչ: Ասիկա այնքան բացայայտ իրողութիւն մ'է որ այդ միեւնոյն ժողովը չքաշուեցաւ յայտարարելու թէ ինք ամէն բան առաջնորդէն կ'սպասէ: Տեղւոյս Ուսումն. Խորհուրդն բանաւոր պատճառներով հարկ կ'դատէ փոփոխութիւններ մտցնել ուսուցիչներուն մէջ: Հրաժարուած ուսուցչի մը և վարժուհիի մը տեղ, ուրիշ ուսուցիչ մը և վարժուհի մը կ'նշանակուին: Եւ որովհետեւ այս տեսակ ուսուցչական փոփոխութիւն մը անլուր բան մը և անքաւելի ոճիր մը կ'համարուի կարգ մը շահախնդիր անձերու կողմէ, իսկոյն ծայր կուտան չորս կողմէ անիմաստ պառչտուքներ: Ամէն բերան կ'սկսի լռատանք ժայթքել նոր վարժուհիին դէմ՝ որ Բողոքական ըլլալու մեղքը! ունի եղեր: Ուսումն. Խորհուրդն ատոր մէջ անպատեհութիւն մը չէր տեսած, ինչպէս որ տեղւոյս Առաջնորդն ալ այդ տեսակ մտածում չէր ունեցած մանկապարտէզի համար բանած երկու բողոքական վարժուհիներուն համար: Խեղճ տկար վարժուհիի մը դէմ հակակրութիւն մը կ'սնուցանեն, որ անշուշտ պատուաբեր չէ: Քաղաքական Ժողովն իր սովորութեան համաձայն չէզոք կ'մնայ այս կացութեան հանդէպ: Մէկ կողմէ կ'հաւանի թէ Ուսումն. Խորհուրդն օրինաց սահմանին մէջ ըրած է այդ կարգադրութիւնները, միւս կողմէ չի համարձակիր խօսք հասկցնել այն խուժբին, որով քաջալերած կ'ըլլայ զայն: Վարժուհին չի համարձակիր դպրոց գալ՝ ըսելով թէ իր հակառակորդներն ամէն միջոց ի գործ պիտի դնեն եղեր զինքը դպրոց չմտցնելու համար, և Քաղաք. Ժողովը սոսկ հանդիսատես կ'ըլլայ բոլոր այդ խայտառակութեանց: Ապահովաբար խղճահարութիւնը կ'պակսի այդ զաւկի, ընտանիքի տէր մարդոց քով, որք մանուկները դաստիարակելու կոչուած են. կ'բացակայի վեհանձնութիւնն այդ անձերուն քով որք կ'զլջանին աղջկան մը դէմ անազնիւ միջոցներով կռուիլ:

** Գաւառական դպրոցներու անկանոնութեան մէջ իրենց բաժինն ունին նաեւ Պոլսոյ այն գործակալութիւնները կամ գրավաճառատուններն որոնք գրենական և այլ դպրոցական պիտոյքներ հայթայթելու գործն ստանձնած են: Քիչ մը աւելի փութկոտութիւն և աւելի խղճամիտ վարմունք սպասելու իրաւունք ունին գաւառի դպրոցներու վարիչներն երբ յանձնարարութիւններ ընելու հարկին մէջ կ'գտնուին անոնցմէ մէկին: Քանի քանի անգամներ գանգատներ լսուած են այդ գործակալութիւններու դէմ՝ որոնք պահանջուած պիտոյքներու առաքումն ամիսներով կ'յապաղեցնեն: Եղելութիւնը նոր է: Հալէպի վարժարանին համար բաւական կարեւոր յանձնարարութիւն մը կ'ըլլայ ծանօթ գործակալութեան մը. դրամը կ'ղրկուի. մէկուկէս ամիսէ ի վեր կ'սպասուի որ գործակալութիւնն հաճի խնդրանքին գոհացում տալ: Դպրոցը կ'վերաբացուի, դասերը պէտք կ'ըլլայ սկսիլ, մինչ մէջտեղը գիրք չկայ կամ անբաւական գիրքերով հարկ կ'ըլլայ դասաւանդուիլ: Մէկ ու կէս ամիսը բաւական չէ՞ համբաւեալ գործակալութեան մը համար՝ որպէս զի գիրքերը իրենց տէրերնին հասնին: Ա՜յս է հռչակուած ուղղամտութիւննին!! Պէ՞տք է որ տարի մը առաջ ըլլայ այս կարգի յանձնարարութիւնք: Յանուն կրթութեան աղաչ ինչպէս կրնան արդարանալ այս տեսակ տարաքներ:

Ամիսներ առաջ, ստորերկրեայ Նկուղի մը մէջէն բաւական թիւով կրօնական հին ձեռագիրներ գտնուեցան՝ գրեթէ կիսափուտ վիճակի մէջ: Հարեւանցի ակնարկով մը անոնց մէջ բաւական կարեւոր մագաղաթներ ըլլալն հասկցուեցաւ: Կ'յուսացուէր որ Առաջնորդ Հայրը խելահաս անձերէ մասնախումբ մը կազմէր զանոնք կարգի դնելու, Թուագրելու և հնագիտական տեղեկութիւններն ի լոյս ընծայելու համար: Բայց որովհետեւ Առաջնորդը Այնթապ պիտի մեկնէր, հարկ դատեց ուրիշ Նկուղի մը դարակին մէջ պահել զանոնք, մինչեւ վերադարձ: Քաղաքական Ժողովը չհամարձակեցաւ միջամտել առաջնորդին տրամադրին, ու չուին ականատես եղաւ ձեռագիրներու վերային Թաղումին: Չենք գիտեր թէ միւս անգամ գալստեան առաջնորդին, արդէն կիսափուտ ձեռագիրներն ինչ խեղճ վիճակի մէջ լոյս աշխարհ պիտի ելնեն: Ահա ամէն բան առաջնորդին ձգելու անպատեհութիւնները կամ անհա հիմնուն կարող առաջնորդի մը չգոյութեան վնասները:

ԹՂԹԱԿԻՑ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի

Հալէպ.

ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆ «ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ»Ի (33)

ԼՈՒԻ ԺԱՔՕԼԻՕ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՈՎԿԻԱՆՈՍԻՆ ՎՐԱՅ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԴԱԴԱՐԻ ՄԸ ԴԺՆԴԱԿ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Դ

Այն ատեն իյնալով ելլալով, երիտասարդն հազիւ կ'յաջողէր հասնիլ չինական Թաղի մը մէջ գտնուող իր խեղճուկ բնակարանը: Ճիշդ միեւնոյն բանը պատահած էր այն իրիկունն ալ որ Մր. Ուասրթօնկ իրեն յանձնած էր Եէնը արգելքի տակ պահող Թուղթը՝ չազնեւ տանելու համար: Ծագումով Իռլանտացի մ'էր, ինքը, և ճիշդ Իռլանտացիի մը պէս գինովնալով Թուղթը գրպանը մոռցաւ: Քիչ մը վերը ըսինք թէ բախտը նպաստեց այս անգամ Պարթէսի, ուր նոյն իրիկունը չստացաւ արգելքի գիրը: Պատմութեանս ընթացքին մէջ պիտի հաստատուի ատոր ստուգութիւնը:

Նոյն օրն ուրիշ ո և է ծանր միջադէպ չէր պատահած. բայց հակառակ այս առերեւոյթ „հանդարտութեան", կարգ մը իրողութիւններ բախտին բերումով շատ չանցած մէկ մէկու զուգադիպելով, Պարթէս և իր ընկերները կորուստ պիտի մօտեցնէին մեծապէս: Գիշերը՝ Կաօլաօի և Լանժալէի ժամադիր եղած պահը մօտեցած էր, որու միջոցին քարափներն ամայի էին բոլորովին, և վաճառատունները գոցուած էին երկար ատենէ ի վեր, և կազի կանթեղները կ'մարէին իրարու ետեւէ: Ժամը տասը զարնելու առաջին հարուածին մէկ հատ մ'իսկ վառած լապտեր չպիտի մնար. հազիւ թէ մերթ ընդ մերթ կ'լսուէր իր շոգենաւը դիմելու յապաղած նաւազի մը ոտնաձայնը. և նաւահանգստին մէջ խարսխող նաւերու լոյսերը երկնակամարին վրայ փայլող մոլորակներ կ'Թուէին ըլլալ: Կաօլաօ ժամադրավայր եկած էր Սէնդ—Բօլի հրակայ ժամացոյցը տասը զարնելէն առաջ: Քարափին լայնքին ու երկայնքին կ'պտտկէր, արտասրոփ ականջ դնելով ամենաչնչին աղմուկին, որովհետեւ պէտք է ըսել թէ Կաօլաօ չէր կրնար պարծենալ իր քաջասրտութեամբ: Վերջապէս ժամացոյցն սկսաւ զարնել և այդ միջոցին Կաօլաօի այնպէս Թուեցաւ թէ ստուեր մը կ'յառաջանայ հեռուէն քարափին վրայ դէպ իր կողմը:

—Դո՞ւք էք, Լանժալէ, ըսաւ վարանոտ ձայնով մը:

—Այո՛, պարո՛ն, պատասխանեց նորեկը, ձեզ սպասեցուցի:

—Հոգ չէ, բաւական է որ եկաք, ըսաւ Կաօլաօ՝ Բարիզցիին ներկայութենէն խրախուսուած: Ըսէ տեսնենք, ի՞նչ լուր կ'բերես ինծի:

—Ըսելիքս խիստ կարեւոր բան մը չունիմ: Եէնի Չինատաունէն չէր գար, հետեւաբար ծերունի Ֆհօ Նաւմէյաի մէջ ունեցածը միայն նաւ. դրաւ, ինչպէս նաեւ փղոսկրէ արկղիկ մը զոր Լի—Հունկ բերած էր հետը:

—Ի՞նչ կայ այդ արկղիկին մէջ:

—Չգիտեմ. հանգուցեալ Ֆհօի կամքն այն է որ Մ. Պարթէս Չինատաունի մէջ միայն պիտի կրնայ բանալ զայն:

Եթէ ցերեկ ըլլար, Լանժալէ պիտի կրնար գոհունակութեան ժպիտ մը նշմարել Մ. տը Սէն—Ֆիւրսիի դէմքին վրայ: Եւ յիրաւի, Բարիզցիին տուած պատասխանին վրայ, ոստիկանը խիստ դժուարաւ կ'յաջողէր զսպել իր ուրախութիւնը: «Այդ արկղիկին մէջ կ'գտնուի անպատճառ Թանկագին աղամանդը, մտածեր էր նոյնհետայն, և կրնամ արդէն իսկ իմ ձեռքիս մէջ նկատել զայն, որովհետեւ փաստաբան Մր. Ուասրթօնկ նոյն իսկ վաղուընէ արգելքի տակ պիտի առնէ նաւը որպէսզի գաղտնապէս չմեկնի, և ես ժամանակ պիտի ունենամ դեսպանատունէն ստանալու խուզարկութիւն կատարելու համար պէտք եղած Թուղթերը:» Բայց Կաօլաօ չափազանց խոհեմութեամբ կ'շարժէր, ուստի բնաւ յայտնի չըրաւ իր կրած ապահովութիւնը: Թէեւ կատարեալ վստահութիւն գոյացուցած էր Լանժալէի վրայ, յորմէ հետէ սա ինքնաբերաբար եկած գտած էր զինքը, բայց իրաւամբ կ'խորհէր թէ գաղտնիք մը երեւան չհանելու լաւագոյն միջոցն է բնաւ մարդու մը չըսել: Ուստի պահ մը մտածկոտ մնալէ ետքը պատասխանեց.

—Ստուգիւ ասիկա մեծ բան մը չի նշանակեր: Բայց որքան ալ աննշան ըլլայ, վստահ եղիր որ եթէ շարունակես հաւատարմօրէն ծառայել, իշխանական վարձատրութիւն մը պիտի ստանաս:

—Վստահ եմ ձեր խօսքին Մ. Կաօլաօ. եթէ պէտք չունիք ինծի, թոյլ տուէք որ մեկնիմ. որովհետեւ եթէ նաւուն մէջ բացակայութիւնս նշմարուի, ապահովաբար պիտի պատժուիմ, որովհետեւ մեր հրամատարը չափազանց խիստ է կարգապահութեան մասին:

—Չինացի՞ է հրամատարը:

—Այո՛, Եէնի իշխանը, նոյն ինքն հարազատ զաւակը Ֆհօի որ կ'երեւայ թէ շատ նշանաւոր մարդ մ'է իր երկրին մէջ:

—Ստուգիւ շատ հետաքրքրական մարդ մ'է եղեր, առաջին կարգի մանտարէն մը, ինչպէս իմացած եմ Նաւմէյաի մէջ: Բայց տես, Լանժալէ՛, սա մարդիկն ուղղակի մեզի չե՛ն գար:

—Որ կողմն են, Մ. Կաօլաօ, գիշեր ատեն շատ հեռուն չեմ տեսներ:

—Աջ կողմը. ա՛հ, մի գայց գէշ դիտում մ'ունենան մեր մասին. ինծի կուգայ թէ ձեռքերնին խաչոր լախտեր կան:

—Ապահովաբար քարափին պահնորդներն են որ իրենց գիշերային շրջանը կ'ընեն ամէն ժամ:

—Ասիկա քիչ մը կ'ապահովցնէ զիս, որովհետեւ ճիշդ այս ժամուն է որ...

Կաօլաօ ժամանակ չունեցաւ խօսքն աւարտելու: Դէմքերնին սեւ դիմակով ծածկուած և ձեռքերնին հաստ գաւազաններ բռնած ութ ստահակներ շրջապատած էին երկու խօսակիցները: Կաօլաօ վախէն սկսաւ դողդղալ և նուաղելու մօտ հասած էր:

—Ի՞նչ կուզէք, պարոններ, մրմնջեց:

—Քիչ մ'անդին զուարճանալու վրայ էինք, ըսաւ իրենցմէ մէկն հեգնոտ շեշտով մը, երբ ձեզ տեսանք պանդխտներու պէս հագուած, ըսինք որ այս մարդիկն անպատճառ ժամացոյց ունին, ուստի ուզեցինք գիտնալ թէ ժամը քանի՞ է գիշերուան սա միջոցին:

Ե

Ընթերցողները Թերեւս գուշակեցին թէ նոյն ինքն Լանժալէի կողմէ լարուած ծուղակ մ'էր ասիկա, և Բօրնիք ևս կ'գտնուէր իրենց վրայ յարձակող ութ ստահակներուն մէջ:

—Ժամերնի՞դ գացէք, գինո՛վ երիկաներ, պատասխանեց Լանժալէ բարկութիւն կեղծելով: Ատե՞նն է հիմա ժամը հարցնելու քարափին վրայ քիչ մ'օդ առնող պարկեշտ քաղաքացիներու:

—Կ'խնդրեմ, Լանժալէ, ըսաւ Կաօլաօ, այդ կերպով մի' խօսիք այս պարոններուն հետ որոնք շատ քաղաքավար գտնուեցան մեզի հանդէպ:

—Քաղաքավա՞ր, այս Թափառաշրջիկնե՞րը:

—Ո՛հ, ուրեմն կ'նախատէ՞ք մեզ, պոռաց Բօրնիքի ընկերներէն մին, հիմա կը հասկցնենք ձեզի մեր ո՛վ ըլլալը, և կ'սորվեցնենք թէ ի՛նչ է քաղաքավարութիւնը:

Ասոր վրայ չորս հոգի կայծակի արագութեամբ Լանժալէի վրայ վազեցին, և ուրիշ չորս հոգի ալ Կաօլաօի վրայ, զոր լաւ մը կապեցին կաշկանդեցին, բերնին մէջ լաթ մը Թխեցին, և աւելի ապահովութեան համար աչքն ալ կապեցին: Աւելորդ է ըսել որ այս գործողութենէն ետքը, Բարիզցին զօր գետին պառկեցնելով բաւականացեր էին յարձակողները, ոտքի ելլալ՝ չխնդալու համար կողերը բռնելով, և քարափին միւս կողմը գնաց ուզածին պէս խնդալու համար: Այն ատեն մեր մարդիկը,— որովհետեւ ա՛լ վերջնապէս հասկցուած է թէ ասոնք Եէնի մէջ ծառայող փախստականներն էին—Մ. տը Սէն—Ֆիւրսին վերցուցին, և զայն պառկեցուցին իրենց գաւազաններուն վրայ, զորս իբրեւ պատգարակ կ'գործածէին այժմ: Ժամբան Բօրնիք, որ հաստատապէս մտադրած էր սարսափահար ընել Կաօլաօը սկսաւ տեսակ մը յուղարկաւորական երգ երգել զոր սորված էր մանկութեանը, երբ եկեղեցւոյ դպիր էր:

—Գերեզմանը պատրա՞ստ է, հարցուց Բիւժօլ:

—Ես փորեցի, պատասխանեց Տանէան, վեց ոտք և վեց բութաչափ, ինչպէս որ պատուիրուած էր:

Եթէ խեղճ Կաօլաօ այս միջոցին բոլորովին ուշաթափ եղած չըլլար, պիտի հասկնար թէ սոսկալի ծուղակ մը զոհ գացած է, ու թէեւ զինքը առեւանգած էին իրեն անծանօթ պատճառով մը, գոնէ մեռցնելու դիտում չունէին: Մարդիկն Եէն հասնելնուն, իրենց բանտարկեալը տարին դրին նաւուն սառնայարկին յատկապէս պատրաստուած խցիկի մը մէջ, որպէսզի վերը՝ նաւակամուրջին վրայի աղմուկները մինչեւ իրեն չհասնին: Ու տեսնելով որ ուշակորոյս եղած է, քակեցին անոր կապերն և հանեցին բերնին լաթն և աչքին կապը. որմէ ետքը պառկեցնելով մահճակալի մը վրայ որ խցիկին միակ կարասին էր, քաշուեցան գացին հաց մը և շիշ մը ջուր Թողլով իրեն: Այն ատեն Լանժալէ և Բօրնիք գացին Պարթէսի յարկաբաժինը, և ծանուցին թէ իրենց յուսացածէն շատ աւելի մեծ յաջողութիւն գտած էին կատարուած փորձին մէջ, և թէ ո և է մէկուն չէին հանդիպած որ կարենար վկայութիւն տալ այս առեւանգման մասին:

—Շատ լաւ, բարեկամներս, ըսաւ Եէնի երիտասարդ հրամատարը. արժանապէս պիտի վարձատրեմ ձեզ պէտք եղած ժամանակ և պէտք եղած տեղը:

Յաջորդ առաւօտուն զրահաւորին առժամեայ հրամատարն եկաւ ծանոյց Պարթէսի թէ իր նաւազները, սպաներն և ինքը որ Սան—Ֆրանչիսքօ ցամաք ելած էին արդէն Եէնի հոն խարիսխ նետելէն ի վեր, լաւագոյն կ'համարէին փոխանակ մինչեւ Օրէկօն ալ նոյն զրահաւորով ճամբորդելու, երկաթուղիով երթալ հոն: Այս ըսելէ ետքը Ամերիկացի հրամատարն յարեց.

(Շար.)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԻՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ Կ'ԴԱՌՆԱՅ

Նորակազմ Զինակցութիւններն են օրուան խնդիրը։ Անգլեճարոն նոր Դաշնագիրն անօ՛ր համար դժգոհութիւն պատճառեց Ռուսիոյ, որովհետեւ անոր մէջ առաջին անգամ խօսքը կ'ըլլայ Հնդկաստանի։ Անգլիա Ռուսիոյ դէմ իր ամենամեծ խնդրոյն լուծումը գտաւ նոր Դաշնագրով։ Ճաբոն ալ ձեռք ձգեց Մեծին Բրիտանիոյ զինեալ գործակցութիւնն ի պաշտպանութիւն ո՛չ միայն բուն Ճաբոնի այլ և այն նոր ստացուածքներուն զոր ձեռք ձգեց Ցամաքին վրայ, ի Քորէա և ի Մանչուրիա։ Ռուսաճարոն Պատերազմն անգնահատելի օգուտ ունեցաւ չէզոքելու և արժեցնելու կարեւորութիւնը չորս տարի առաջ կնքուած անգլեւճարոն առաջին զինակցութեան։ Նոյն իսկ Անգլիոյ համար յայտնութիւն մ'եղան Ճաբոնի զինուորական արտակարգ ոյժերը, ուստի փութաց օգտուիլ անոնցմէ՝ ի հարկին Հնդկաստանը պաշտպանելու համար Ռուսիոյ դէմ։ Ճաբոն ալ պատերազմին ընթացքին ու վերջաւորութեան մէջ փորձով հասկցաւ թէ Անգլիոյ գործակցութիւնն ի՛նչ մեծ զօրավիգ է իրեն՝ իր գոյութիւնը միշտապէս ապահովելու և Մեծ Տէրութեանց մէջ իր դիրքը զօրացնելու համար, ուստի սիրով նորոգեց և ամրացուց իր կապակցութիւնն Անգլիոյ հետ։ Առաջին զինակցութեան համար Ռուսիա այնքան փոյթ չէր ըներ, և ա՛յն աստիճան կարեւորութիւն չտուաւ որ թեթեւսրտօրէն յօժարեցաւ պատերազմի բանալու Ճաբոնի հետ։ Բայց նոր զինակցութիւնը մտածել կուտայ Ռուսիոյ, զի առաջին անգամ ըլլալով Անգլիա ձեռք կ'բերէ զինուորական Մեծ Տէրութեան մը աջակցութիւնն իր ցամաքային մեծ կալուածին պաշտպանութեան համար։ Նաբոլէոնեան պատերազմներուն մէջ Անգլիա իր բանակները ղրկեց յօգնութիւն եւրոպեան Տէրութեանց, անոնց երկիրները պաշտպանելու համար Ֆրանսայի դէմ, բայց ինք իր կալուածները պաշտպանեց մի միայն իր նաւատորմին ոյժովը։ Հիմակ ինք կ'ընդունի և կ'ապահովցնէ ուրիշ Տէրութեան մը զինակցութիւնն՝ իր գլխաւոր ցամաքային սեփականութեան պաշտպանութեան համար։ Ռուսիոյ համար, Անգլիոյ տկարագոյն կէտն Հնդկաստանն էր, բայց հիմակ որ Ռուսերն հասկցան թէ ի՛նչ կ'արժէն Ճաբոնի զօրքերը, աղէկ մը պիտի մտածեն Միջին Ասիոյ կողմէն Անգլիոյ վրայ յարձակելէ առաջ։ Միծաղելի էր այն ռուս թերթն որ Ճաբոնն «Անգլիոյ վարձկան զօրքը (mercenaire)» եղած կ'համարէր չնորհիւ նոր Դաշնագրին։ Եթէ Գերմանիա Ռուսիոյ վրայ յարձակէր և Ֆրանսա օգնութեան գար Ռուսիոյ, միթէ Ֆրանսայի բանակը Ռուսիոյ վարձկան զօ՞րքը պիտի ըլլար։ Կամ երբ Ուէլլինկթընի բանակն օգնեց Աղեքսանդր Ա. Կայսեր՝ Նաբոլէոնի զօրաց դէմ, կամ երբ անգլիական և իտալական զօրքերը ֆրանսական զօրաց հետ մտան Ղրիմ, միթէ Անգլիացիք և Իտալացիք վարձկա՞ն զօրքեր եղան։ Երբ օգուտը փոխադարձ է, և երբ շահն հաւասարակաց է երկու կողմին համար ալ, վարձկանութիւն չկայ, դաշնակցութիւն կայ, — Թէեւ ճշմարիտ է որ նորոգուած անգլեւճարոն դաշնակցութիւնը բնաւ Ռուսիոյ գործին չի յարմարիր։

Հետեւապէս, խօսք կայ թէ Գերմանիա և Ռուսիա զինակցեր են կամ պիտի զինակցին ընդհանուր քաղաքական խնդրոց համար, կամ Ֆրանսա, Գերմանիա և Ռուսիա պիտի զինակցին՝ Ծ. Արեւելքի համար, իբրեւ հակակիռ անգլեւճարոն նոր զինակցութեան դէմ։ Իրա՞ւ է։ Անշուշտ պիտի իմանանք առաջիկայ մի քանի օրերուն մէջ։ Ռուսիա, եւրոպեան գործոց համար զինակցելով Գերմանիոյ հետ, լքած պիտի՞ ըլլայ Ֆրանսայի հետ իր զինակցութիւնը, զի քանի որ եւրոպեան գործոց մէջ Գերմանիա ախոյեան հակառակորդ կը մնայ Ֆրանսայի ազդեցութեան ու գործունէութեան, Ռուսիա Գերմանիոյ հետ կապուելով բացը թողած կ'ըլլայ Ֆրանսան։ Մանաւանդ որ Ֆրանսացիք Ռուսերուն հետ զինակցեցան ի հարկին իրենց զիրենք պաշտպանելու համար Գերմանիոյ դէմ, մինչդեռ Ռուսիոյ հետ զինակցութիւն մը պիտի թողուր Գերմանիան՝ Ֆրանսայի դէմ ուզած կերպովը գործելու։ Ուրիշ բան է եթէ Ֆրանսայի, Գերմանիոյ և Ռուսիոյ միջեւ նոր — և առաժմ անհաւանական — զինակցութիւն մը կնքուէր։ Ծ. Արեւելքի համար այնպիսի կապ մը հաստատուեցաւ ասկէ առաջ, և անով էր որ պատրաստուեցաւ Ճաբոնի և Ռուսիոյ պատերազմը, զի անով էր որ Բորդ Արթուր առնուեցաւ Ճաբոնէն, և Ռուսիոյ տրուեցաւ, մինչեւ որ Ռուսիա ղարունեցաւ Ճաբոնի։ Բայց Եւրոպայի համար այնպիսի դաշնակցութիւն մը ոչ ոք կրնայ չատագովել մինչեւ ցարդ, քանի որ Ֆրանսայի և Գերմանիոյ միջեւ կենսական խնդիր մը դեռ չկարգադրուած կ'մնայ, այն է՝ Ալզաս—Լօռէնը, և քանի որ Մարոքի խնդիրը, վերջապէս գաղթային խնդիր մ'ըլլալով հանդերձ, ցուցուց թէ Գերմանիա ո՛րչափ հակառակ է Ֆրանսայի քաղաքական դիրքին զօրացման։ Ռուսիա Ֆրանսայի հետ իր զինակցութենէն պէտք եղած օգուտը քաղեց, մինչեւ հիմա աւելի քան 10 միլիառ ֆր. փոխ առնելով Ֆրանսայէն, մինչ Ֆրանսա դեռ ո՛ և է օգուտ չքաղեց Ռուսիոյ հետ իր զինակցութենէն։ Եւ ճիշդ այն պահուն որ Ֆրանսա Գերմանիոյ դէմ բարոյական օգնութիւն պիտի սպասէր իր ռուս զինակցէն, Մ. Վիդդէ կուգայ Բարիզի մէջ կ'յայտարարէ թէ Ռուսիա երախտապարտ է Ճաբոնի դէմ պատերազմին մէջ Գերմանիոյ կողմէ վայելած համակրութեան ու գործակցութեան համար, և Թէպէտ ֆրանքեւռուս զինակցութիւնը կայ և կ'մնայ, — ձեւի համար, քաղաքավարութեան համար, խաթեր համար, — բայց Ռուսիա ցաւով տեսաւ Ֆրանսայի հանրային կարծեաց մէկ մասին հակառուս վարմունքը։ Առավ Մ. Վիդդէ կ'ամբաստանէր Ֆրանսայի արմատականներուն ու ընկերվարականներուն Ճաբոնի դէմ Ռուսիոյ դատը չպաշտպանելուն, Ճաբոնի նկատմամբ համակրական խօսքեր զրուցելուն, ինչպէս և Մ. Ռուվիէի կողմէ ռուսական նոր փոխառութեան զլացման, որով Ռուսիա ցաւով տեսաւ որ Ճաբոնի դէմ պատերազմը չարունակելու համար արտաքին փոխառութիւն պիտի չկրնար կնքել։ Թէեւ գերմանեռուս նոր զինակցութեան մը լուրը դեռ պաշտօնապէս չհաստատուեցաւ, բայց դէպքերու ընթացքէն դատելով, անհաւանական չէ։ Զարը, ցրելով յառաջագոյն զրուցուածները, սիրով ընդունեց զՄ. Վիդդէ, կոմսութիւն տուաւ անոր, և իր գոհունակութիւնն յայտնեց անոր ձեռք բերած քաղաքական յաջողութեանց համար։ Մ. Վիդդէ աւելի համակրական տեսակցութիւններ ունեցաւ Պերլինի քան Բարիզի մէջ։ Զինակցութիւն ըլլայ թէ ոչ, Վիլհէլմ Բ. ապահովցուց որ Ռուսիա Գերմանիոյ դէմ պիտի չօգնէ Ֆրանսայի։ Ֆրանսացիք նոր փորձ մ'ունեցան Անգլիոյ բարեկամութեան արժէքը գնահատելու։ Բայց անգլեֆրանսական դաշնակցութիւնը կ'բաւէ՞ Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնն ապահովցնելու ռուսագերման դաշնակցութեան մը դէմ։ Ահա՛ խնդիրը։ Արեւմտեան հորիզոնը ծածկուած է մութ հարցերով։

Մարոքի խնդրոյն վրայ դէշ աղէկ համաձայնութիւն մը գոյացաւ, Ֆրանսայի և Գերմանիոյ միջեւ։ Առ հասարակ Ֆրանսացիք այնպէս համոզուեր են թէ Գերմանիա ո՛չ այնքան Մարոքի վերակազմութեան կ'ըղձայ, որուն մէջ ինք շահ մը չունի, որքան Ֆրանսայի ազդեցութեան նուազման Մարոքի մէջ, և թէ մանաւանդ այս խնդիրը բաց և առկախ թողուլ կ'ուզէ, իբրեւ լծակ քաղաքական աւելի բարձր, աւելի ընդարձակ խնդիրներու Ֆրանսայի հետ։

Միւս առկախ խնդրոց մէջ, Շուէտի և Նորվեկիոյ Կառավարութեանց միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ անմիջական լուծելի կէտերուն վրայ, և ընդհակառակն աւելի տատանցաւ հունգարական տագնապը, որովհետեւ Մաճառները կ'կարծեն թէ Աւստրիա իրենց կանոնադրական իրաւունքները կ'բռնաբարէ, մինչ Աւստրիացիք համոզուած են թէ Մաճառներուն ընթացքն անկարելի կ'ընէ Տէաքի և Անտրաշիի օրով հաստատուած Երկեակ դրութիւնը։ Մաճառ Խորհրդարանի հինգ կուսակցապետներուն ի Վիեննա հրաւիրուելէն ետքն ալ, խնդիրն աւելի հրատապ շրջանի մը մէջ մտած ըլլալ կ'թուի։

ԱՆԳԼԵՒՃԱՐՈՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

ԼՈՐՏ ԼԷՆՍՏԱՈՒՆԻ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգլիոյ արտաքին գործոց նախարար Լորտ Լէնստաուն Սեպտ. 6ին հետեւեալ նամակն ուղղեց Բեդերսպուրկի Անգլ. դեսպան Սըր Զարլս Հարտինճի, յանձնարարելու համար որ Ռուս կառավարութեան հաղորդէ Անգլեւճարոնական նոր դաշնագիրը, որուն բնագիրն ուրբաթ օր հրատարակեցինք Վերջին Ժամու բաժնին մէջ, շաբաթ օր ևս աւելցնելով Նոյէ Ֆրայէ Բրէսէի նոյն դաշնագրին մեծ նշանակութիւնը բացատրող կարեւոր խմբագրականը։ Ահա՛ Լորտ Լէնստաունի նամակն առ Սըր Զարլս Հարտինճ.

«Ներփակեալ Ձեր Վսեմութեան կ'ղրկեմ առ ի տեղեկութիւն, պատճէնը նոր պայմանագրի մը՝ կնքուած ընդ մէջ Ն. Վեհափառութեան կառավարութեան և Ճաբոնի կառավարութեան, ի փոխարէն 1902 Յունվար 30ի դաշնագրին։ Պիտի փութաք Ռուս կառավարութեան հաղորդել այս նոր պայմանագիրն որ Օգոս. 12ին կնքուած է, և պիտի ըսէք թէ անմիջապէս չհրատարակուելուն պատճառն այն է որ նոյն միջոցին արդէն բանակցութիւններ սկսուած էին Ռուսիոյ և Ճաբոնի միջեւ, և տակաւին բանակցութիւնները չվերջացած՝ այսպիսի պաշտօնագրի մը հրատարակութիւնը բացայայտօրէն անպատեհ և անպատշաճ բան մը պիտի ըլլար։ Կ'յուսամ թէ Ռուս կառավարութիւնը պիտի խոստովանի որ նոր համաձայնութիւնը միջազգային գործիք մ'է, որ Մայր. Արեւելքի գործերով շահագրգռուող ո և է տէրութեան մը անհաճութեան պատճառ չպիտի ըլլայ։ Պէտք է մասնաւորապէս ուշադրութիւն հրաւիրէք յառաջաբանին մէջ յիշուած պարագաներուն վրայ, որոնցմէ ներշնչուած է դաշնագիր երկու կողմերուն քաղաքականութիւնը։ Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը կ'կարծէ թէ կրնայ վստահ ըլլալ բոլոր տէրութեանց բարեացակամութեան և օժանդակութեան, Արեւելեան Ասիոյ մէջ խաղաղութեան ամրապնդման, Չինական Կայսրութեան հողային ամբողջութեան և անկախութեան պահպանման, ինչպէս նաև այն երկրին մէջ բոլոր ազգերուն առեւտուրին և ճարտարարուեստին հաւասար դիւրութիւններ ընծայուելուն համար։ Միւս կողմէ, դաշնագիր կողմերուն մասնաւոր շահերն այնպիսի բնութիւն մ'ունին որ ասոնք կատարելապէս իրաւունք ունին պնդելու, և այն յայտարարութիւնը թէ այս շահերը պէտք է պահպանուին, չի կրնար զարմանք պատճառել, ոչ ալ թիւրիմացութեանց ծնունդ տալ։ Ձեր մասնաւոր ուշադրութիւնը կ'հրաւիրեմ Բ. յօդուածին վրայ, որով յստակօրէն կ'ըսուի թէ միմիայն առանց պատճառի դաշնագիր կողմերէն մէկուն վրայ մէկ կամ մէկ քանի տէրութեանց կողմէ յարձակում ըլլալու, և նոյն դաշնագիր կողմն իր հողային իրաւունքներն և մասնաւոր շահերն յարձակողական գործողութեան մը դէմ պաշտպանելու պարագային է որ դաշնագիր միւս կողմը պարտաւոր է անոր օգնութեան հասնելու։ Գ. յօդուածն որ Քորէայի խնդրոյն կը վերաբերի, մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է։ Այս յօդուածին մէջ յստակօրէն կը ճանչցուի այն գերակշիռ դիրքը զոր Ճաբոն այս միջոցին ունի և յաւուրհետեւ պիտի ունենայ Քորէայի մէջ, կ'ճանչցուին նաև Ճաբոնի իրաւունքները՝ այդ երկրին մէջ իր քաղաքական, զինուորական և տնտեսական շահերը պաշտպանելու համար միջոցներ ձեռք առնելու համար։ Այսու հանդերձ, որոշակի ճշտուած է որ այս միջոցներն հակառակ չպիտի ըլլան ուրիշ ազգերու առեւտուրին և ճարտարարուեստին դիւրութիւն տալու սկզբունքին։ Նոր դաշնագիրն այս մասին յայտնապէս կ'տարբերի 1902ի դաշնագրէն։ Բացայայտ է սակայն թէ Քորէա՝ Չինական կայսրութեան խիստ մօտ ըլլալուն և մեկուսացած մնալու անկարող գտնուելուն հետեւանօք, պէտք է իյնայ Ճաբոնի ազդեցութեան և խնամակալութեան տակ։ Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը հաւանութեամբ կ'դիտէ թէ Ռուսիա առանց դժուարութեան ճանչցած է այս կէտը, Ճաբոնի հետ կնքած հաշտութեան դաշնագրին մէջ, և իրաւունք ունի հաւատալու թէ միւս տէրութիւններն ալ նոյն հայեացքներն ունին Ճաբոնի և Քորէայի միջեւ դառնալիք յարաբերութեանց վրայ։ Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը կ'յուսայ թէ այս կերպով կնքուած զինակցութիւնը, զուտ խաղաղարար նպատակով և անուրանալի վաւերականութիւն մ'ունեցող իրաւանց և շահերու պաշտպանութեան համար խմբագրուած ըլլալով, հաճութեամբ պիտի դիտուի այն կառավարութեան կողմէն որուն մօտ կ'գտնուիք։ Իրաւունք ունիք յուսալու նաև թէ այս դաշնագրին կնքումն արդիւնաւոր պիտի ըլլայ, դիւրացնելով այն կարգադրութիւնն որով պատերազմն իր վախճանին հասաւ, և կ'յուսամ նաև թէ դաշնագիրն երկար տարիներ պիտի կրնայ նպաստել պահպանելու համար աշխարհի խաղաղութիւնն այն երկիրներուն մէջ որոնք իր գործողութեան շրջանակին մէջ կը մտնեն։»

Լորտ Լէնստաունի նամակին տակ հետեւեալ տողն աւելցուած է.— «Նմանօրինակ հեռագիր մ'ուղղուած է Ն. Վեհափառութեան Բարիզի դեսպանին։»

*** Լոնտոնի Ճաբոնական դեսպան պարոն Հայաշի հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Ռիւդէրի Թղթակցին. —«Նոր դաշնագիրն իրական ապահովութիւն մ'է Ծ. Արեւելքի մէջ շփոթութեանց վերսկսման դէմ։ Ամէն ոք պէտք է համոզուի թէ ո և է մէկուն դէմ սպառնալիք չէ անիկա։ Զինակցութիւնն յարձակողական ո և է հանգամանք չունի։ Իր նպատակն է ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը, ի մասին Ծ. Արեւելքի։ Դաշնագիրն ա՛յնքան յստակ կերպով խմբագրուած է որ ո և է մեկնութեան պէտք չկայ, և ես համոզուած եմ որ խաղաղութեան հզօր ազդակ մը պիտի ըլլայ անիկա։»

*** Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին անդամ Սըր Զորըզ Տիլք եւս յայտարարած է Սթանտըրտի Թղթակցին.—«Անգլեճարոնական զինակցութեան նորոգումն և զօրացումն անխուսափելի էին գրեթէ։ Գուցէ լաւագոյն ըլլար մեզի համար, եթէ զինակցութեան մը հոգը չունենայինք. բայց դաշնագիրը կրնայ խաղաղութեան գործիք մը նկատուիլ։ Երբեք չի միտեր Ռուսիոյ, զի այս վերջինոյն դիրքն ի Ծ. և Միջին Ասիա, այսուհետեւ ճշտուած է կատարուած իրողութիւններով և ոչ թէ թուղթի վրայ գրուած դաշնագիրներով։ Իրապէս, այս դաշնագրին գործադրութեան ամէնէն աւելի շահագրգռուող երկիրներն են Ֆրանսա և Գերմանիա։ Դաշնագիրն այս երկուքին ալ կ'ապահովէ Մայր. Արեւելքի մէջ իրենց ունեցած ստացուածքները, զորս կարգ մը պարագաներու մէջ թերեւս անկարող պիտի ըլլային պաշտպանելու։ Ֆրանսայի համար արդիւնքը գոհացուցիչ է կատարելապէս։ Ֆրանսացիներուն մեծ մասը բնաւ չի բաղձար ընդարձակելու Ֆրանսայի ստացուածքներն և պատասխանատուութիւնները՝ Մայր. Արեւելքի մէջ։ Վերջերս Ֆրանս. Ժողովրդեան ցուցուեցաւ թէ Հնդկաչինը դիւրին որս մ'է Ճաբոնի համար։ Նոր դաշնագիրը կ'փարատէ այս վտանգը, և պէտք է գոհ թողու այն բոլոր Ֆրանսացիներն որոնք բաղձացող են իրենց գաղթային կայսրութեան ապահովութեան։ Պարագան բոլորովին տարբեր է Գերմանիոյ համար։ Դաշնագիրը կ'պահանջէ Չինու ամբողջութիւնն և վճռական հարուած մը կուտայ Շանթունկի և շրջակայ գաւառներու վրայ Գերմանիոյ բազդրուած յոյսերուն։ Շանթունկի մէջ Գերմանիոյ առանձնաշնորհեալ դիրքը գոյութիւն չունի այլ եւս, դաշնագրին տրամադրութեանց համեմատ։ Հետեւաբար, Գերմանիա կրնայ դայրանալ, տեսնելով որ Քիաօ Զէօսի ցամաքալեզուն միայն մնացած է իրեն, միակ հողը զոր կրնայ օրինաւորապէս պահանջել Մայր. Արեւելքի մէջ։»

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔ

(Խմբագրական «Թան», Սեպտ. 27.)

Անգլիոյ և Ֆրանսայի կառավարութիւններն երէկ հրատարակեցին Օգոստոս 12ին Մեծն—Բրիտանիոյ և Ճաբոնի կայսրութեան միջեւ կնքուած դաշնագիրը։ Այս դաշնագիրը կ'հաստատէ 1902ի զինակցութիւնն և կ'ընդարձակէ զայն։ Այս ընդարձակումն աշխարհագրական և քաղաքական է միևնոյն ատեն։ Աշխարհագրական է, որովհետեւ նոր դաշնագիրը միմիայն Ծ. Արեւելքի չի վերաբերիր, այլ կ'տարածուի նաև Հնդկաստանի և Միջին Ասիոյ վրայ. քաղաքական ալ է, որովհետեւ այս պաշտպանողական զինակցութիւնը կնքուած է առանց վերապահութեան, և բաւական է որ երբոր ո և է տէրութիւն մը յարձակում գործէ, և ահա՛ երկու զինակիցները պարտաւոր պիտի ըլլան համաձայնութեամբ գործելու։ Նուիթացուի թէ բարոյապէս, այս փոփոխութիւններն արդիւնք են ճաբոնական յաղթութեանց։ Անգլիա Ճաբոնէն կ'պահանջէ ամբողջ Միջին և Մերձաւոր Ասիոյ մէջ հաստատել այն ծառայութիւնները, զոր ինքն ստացաւ Անգլիայէն՝ Արեւելեան Ասիոյ մէջ։ Ասոր փոխարէն, Անգլիա կ'ընդունի կատարուած իրողութիւնը Քորէայի մէջ, և կ'խոստանայ զէնքի ուժով ձեռք բերուած ճաբոնական գերակշռութեան աղէ՝ այս երկրին մէջ, որուն ամբողջութիւնն և անկախութիւնը կ'ապահովէր ինքն (Անգլիա) երեք տարի առաջ։

Երբ Օգոստոսի վերջին այս դաշնագրին կնքման զրոյցը տարածուեցաւ, խորունկ և անհաճոյ տպաւորութիւն մ'առաջ եկաւ Ռուսիոյ մէջ։ Բեդերսպուրկի մէջ զարմանք և ցաւ պատճառած էր անգլեւճարոնական առաջին զինակցութեան կնքումը, և պատերազմը բնականաբար չպիտի մեղմացնէր այս յուզումը։ Այս երկրորդ զինակցութիւնն «սպառնալիք» մը նկատուեցաւ, և բարձր դիրք ունեցող Ռուսեր —կրնանք յանուանէ յիշել զանոնք— յայտարարեցին թէ ա՛լ անկարելի է համաձայնութիւն կնքել Անգլիոյ և Ռուսիոյ միջեւ։ Բացայայտ կ'երեւի որ Բրիտանական կառավարութիւնը դաշնագիրն հրատարակելով մտադրութիւն ունի փարատել այս մտահոգութիւնները։ Լորտ Լէնստաունի կողմէ Բեդերսպուրկի անգլ. դեսպան Սըր Զարլզ Հարտինճի ուղղուած նամակը, որ դաշնագրին հետ միեւնոյն ատեն հրատարակուեցաւ, կ'ցուցնէ թէ Անգլիա մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս ցոյցին։ Հետեւապէս, Բեդերսպուրկի անգլ. դեսպանին ռուս կառավարութեան ներկայացուցած փաստերը կ'ենթարկուին Եւրոպայի հանրային կարծիքին։ Անգլիա դատաւոր կ'կանգնէ զայն, հետեւաբար եւրոպական կարծիքն ալ իր ձայնն ունի այս բանավէճին մէջ։ Ըստ մեզ, ռուս կառավարութիւնը գոհութեամբ պէտք է ընդունի այս յարգանքի ցոյցը։ Մ. Վիդդէ անցեալ օր կ'յայտարարէր մեր խմբագրին թէ «հաշտութիւնն անկեղծ է, և Ռուսիոյ բաղձանքն է որ տեւական խաղաղութիւն մ'ապահովէ։» Այս պայմաններուն մէջ, Ռուսիա ի՞նչպէս կրնայ դժգոհ մնալ, տեսնելով որ Անգլիա կ'ընդունի հանդէպ Ճաբոնի՝ պատերազմին հետեւանքները, կ'երաշխաւորէ հողային հաստատեալ վիճակը, և կ'պահպանէ Չինու ամբողջութեան և առեւտուրի ազատութեան վերաբերեալ սկզբունքները, որք իր ալ սկզբունքներն են և նուիրագործուած են Բորդսմութի դաշնագրով։ Անշուշտ մարդ ներքին դժգոհութիւն մը կ'զգայ, տեսնելով որ երեկուան թշնամին նպաստաւոր կարգադրութիւններ կ'կնքէ։ Նաև ճիշդ է որ Անգլիոյ «Հնդկաստանի սահմանագլխին մօտ ունեցած իրաւունքներուն» Ճաբոնի կողմէ ճանչցուիլը կրնայ մտահոգութիւն պատճառել Ռուսերուն, որք բան մը չեն մոռցած, մասնաւորապէս Դիպէթի արշաւանքն և Լորտ Քըրզընի պաշտպանած ծաւալական քաղաքականութիւնը։ Բայց այն բացարձակ ապահովութիւնները, որոնց թարգման ըլլալու պաշտօն յանձնուած է Սըր Զարլզ Հարտինճի, և ծանօթ դիտումներն Եդուարդ Է.ի որուն անձնական ազդեցութիւնը կ'երեւայ յայտնապէս, մարդ թանկագին հանդարտութիւն մը կրնան ընծայել խաղաղասէր Ռուսիոյ։

Եւրոպա և Ծ. Ասիա վրդովեալ ժամանակամիջոցէ մ'անցան։ Կ'երեւայ թէ ասոր իբր հակազդեցութիւն, հիմա ամէն ոք կ'ուզէ փոխադարձ բացատրութիւններով համաձայնութիւն գոյացնել։ Պէտք է որ կնքուած կամ կնքուելիք միջազգային համաձայնութիւններն այս փոխադարձ բացատրութիւններուն ծառայեն և ապագայ հաշտութիւններուն սկզբունքը դառնան։ Անգլիացիներն և Ռուսերը կրնան համաձայնիլ, ինչպէս՝ անհաւասար ծանրութիւն ունեցող վէճերէ ետքը՝ համաձայնած են Ռուսերն և Ճաբոնցիները, Ֆրանսացիներն և Գերմանացիները։ Ներկայ ժամուն անխուսափելի պատերազմ չկայ. հիմա ասպարէզը բաց է մերձեցումներու առջեւ։

ՄԱՐՈՔԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐԸ

Եշ. օր, Բարիզի մէջ, վարչապետ Ռուվիէ և Գերման դեսպան Րատոլին իշխանը ստորագրեցին Մարոքի վերաբերեալ ֆրանքեւգերման պայմանագիրը, որ 1906 Յունվարին Ալճէզիրասի մէջ գումարուելիք միջազգային դեսպանախորհուրդին ծրագիրը կ'սահմանէ։ Գրեթէ վեց ամիսէ ի վեր է որ Մարոքեան խնդիրը վիճաբանութեան ենթարկուած է։ Ցոյժ կարեւոր և բազմաթիւ շահերու հետ առնչութիւն ունեցող այս խնդիրը, ինչպէս կ'յիշուի, յառաջ բերաւ Գերմանիան կցելու Տելքասեան քաղաքականութիւնը, որ 1904 Ապրիլ 8ի անգլեֆրանսական պայմանագրին կնքումով յայտնուեցաւ։ Մ. Տելքասէ, որ ինքն իր գլխուն վարած քաղաքականութեամբ ֆրանքեգերման նոր պատերազմի մը պատճառ պիտի ըլլար, 1904ի պայմանագիրը տէրութեանց ծանուցած ատեն գրեթէ զանց ըրած էր Գերմանիան։ Գերմանիա Ֆրանսայի այս ընթացքէն վիրաւորուեցաւ, բայց ի սկզբան լուռ մնաց և շատ ետքն սկսաւ գործել, այնպէս որ աշխարհ գրեթէ յանկարծակի եկաւ թէ Վիլհէլմ Բ. անցեալ գարնան համար ծրագրուած Միջերկրականի ուղեւորութեան առթիւ պիտի այցելէր նաև Մարոքեան նաւահանգիստ և դեսպանաց բնակավայր Դանճէր քաղաքը։ Այս լուր մեծ տպաւորութիւն գործեց ամէնուրեք, բայց մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ, որուն Անգլիոյ հետ կնքած պայմանագրով Մարոքի մէջ «խաղաղական մուտքը» նախատեսուած էր. բնականաբար յուզում յառաջ բերաւ, զի կայսերական այս այցելութեան նպատակ կ'վերագրուէր Ֆրանսայի ներկայացուցած բարենորոգման ծրագիրը ջուրը ձգել։

Տարւոյս Մարտ 31ին Գերման կայսրն ցամաք ելաւ ի Դանճէր որ զարդարուած էր հանդիսապէս, բայց ի հեճուկս Մաւրիտանացւոց, մէկ քանի ժամ հազիւ մնաց հոն. այսու հանդերձ, առիթ ունեցաւ Մաւրիկ ժողովուրդին կողմէ պարզամտօրութեան մը ուղղած բանախօսութեամբ շեշտել թէ իր երկրին շահերն յարգել պիտի տար Մարոքի մէջ։ Կայսեր այս խօսքերն օրուան հարցն ըրին Մարոքեան խնդիրը, և այս դարձուածքին առաջին զոհն եղաւ Մ. Տելքասէ, Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարարը։ Ֆրանսական Դահլիճը ճանչցաւ թէ ո՛րչափ վտանգներու պատճառ կ'ըլլար Տելքասէի յախուռն ընթացքը։ Ֆրանսա մէկ քանի օր պատերազմի վտանգը կրեց, և հանրային կարծիքը միահամուռ կերպով հակառակեցաւ Տելքասէի արկածախնդիր քաղաքականութեան, և վերջապէս ստիպեց զայն հրաժարելու։ Տելքասէ հրաժարեցաւ Մայիսի մէջ, և վարչապետ Ռուվիէ ստանձնեց արտաքին գործոց նախարարի պաշտօնը։ Ռուվիէ այս խնդրոյն համար փոխուած մարդն էր, և խնդիրն հանդարտեցաւ. Ֆրանսայի, Գերմանիոյ և Անգլիոյ կողմէ արտասովոր դեսպաններ ղրկուեցան Ֆէզ։ Մ. Րընէ Դայանտիէէն ետք, Մայիս 11ին հոն հասաւ կոմս Դադէնպախ, և Մայիսի վերջերն ալ հասաւ Անգլ. դեսպան Լօութըր։

Այն միջոցին ծանուցուեցաւ որ Մարոքի էմիրը նպատակ ունէր միջազգային դեսպանախորհուրդի մը հրաւիրել 1880ին Մատրիտի մէջ կնքուած մարոքեան դաշնագրին ստորագրող տէրութիւնները, եւ անոնց ներկայացնել Ֆրանսայի բարենորոգմանց ծրագիրը։ Այս լուրը Ֆրանսայի մէջ Դադէնպախ կոմսին մէկ հնարքը նկատուելով՝ կասկածներու պատճառ եղաւ։ Դեսպանախորհուրդի ծրագրին նկատմամբ ալ ի սկզբան զանազան տարակուսութիւններ եղան տէրութեանց կողմէ։ Մատրիտի պայմանագրին ստորագրող Տէրութիւններէն, խնդրոյն նուազ շահագրգռուողներն սպասեցին տեսնելու համար թէ աւելի շահագրգռուող Տէրութիւնք ի՞նչ ընդունելութիւն պիտի ընեն նոյն հրաւէրին։ Ֆրանսա երկար տատանումներէ վերջ յայտարարեց թէ պատրաստ էր մասնակցիլ դեսպանախորհուրդին. Սպանիա հետեւեցաւ անոր և քիչ ետքն ալ Անգլիա՝ գրեթէ չուզելով։ Անկէ ետք, Բարիզի և Պերլինի միջեւ բանակցութիւնք սկսան Մարոքի խնդրոյն, այսինքն դեսպանախորհուրդին վիճաբանութեան ենթարկուելիք խնդրոց վրայ։ Մէկ կողմէ, Բարիզի մէջ Ռուվիէ և Րատոլին իշխանը, միւս կողմէ, Պերլինի մէջ Պիւլով իշխանն և ֆրանսական դեսպան Պիհօու շաբաթներով բանակցեցան և Յուլիսի վերջերն յաջողեցան հարթել խնդրոյն կնճռոտ կէտերը, և գլխաւոր խնդրոյն վրայ համաձայնութիւն մը գոյացնել։ Այն միջոցին մէջ տեղի ունեցած զանազան դէպքեր, ինչպէս Պու—Միքիանի գործն եւ այլն, արգելք չեղան բանակցութեանց, այլ ընդհակառակն, Դեսպանախորհուրդի գումարման հակառակողներն իսկ համոզեցին թէ Մարոքի մէջ տեւական անդորրութիւն մը գոյացնելու համար անհրաժեշտ է միջազգային գործակցութիւն մը Մարոքի մէջ։ Վերջապէս բանակցութիւններն այնչափ յառաջ գացին որ երկրորդական մէկ քանի խնդիրներ մնացին լուծուելիք, և այդ միջոցին Բարիզ ղրկուեցաւ Մարոքի համար նոր դեսպան ընտրուած Տոգդ. Րօզէն, որպէս զի բերանացի համաձայնութիւն մը գոյացնելով ֆրանսական արտաքին գործոց պաշտօնատունէն Մ. Րէվուալի հետ (որ երբեմն կառավարիչ էր Ալճէրիոյ և դեսպան եղած էր Մարոքի մէջ), վերջնական ձեւ մը տրուի պայմանագրին։

Այս երկու դիւանագէտներն երեք շաբաթ չափ խորհրդակցելէ ետք, համաձայնութիւն գոյացաւ և պայմանագիրն ստորագրուեցաւ։ Հիմա մարոքեան դեսպանախորհուրդին ծրագրին վրայ պիտի համաձայնին։ Լուծուելիք դժուարութիւններ կան դեռ, բայց քանի որ պայմանագիրն ստորագրուեցաւ մարոքեան բազմավտանգ խնդիրն ալ խաղաղասիրութեամբ լուծել կարելի պիտի ըլլայ։ Հետեւապէս, այս համաձայնութիւնն ալ կրնանք հաշտութիւն մը անուանել, որուն գոյացման համար Ֆրանսայի և Գերմանիոյ կողմէ բանակցող պետական անձնաւորութիւնք անուրանալի արժանիք մը ցոյց տուին։ Երկու կողմէն ալ խաղաղասիրութեամբ աշխատեցան։ Գերմանիա ճանչցաւ Մարոքի մէջ Ֆրանսայի ունեցած բացառիկ շահերը, և Ֆրանսա ալ ճանչցաւ Գերմանիոյ իրաւացի շահերը։ Պետական անձնաւորութեանց խաղաղասէր ոգւոյն արդիւնք համաձայնութիւն մ'է այս, որուն մէջ «ոչ յաղթող կայ ոչ պարտեալ»։

(Neue Freie Presse, Սեպտ. 29, Ուր.)

*** Մարոքի խնդիրը կարգադրուեցաւ ընդ մէջ Գերմանիոյ և Ֆրանսայի, ինչպէս ծանօթ հեռագիրը, որ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ հաղորդեց այն պայմաններն որոց վրայ համաձայնութիւն գոյացած է։ Շահագրգռական է սակայն պատմել այս համաձայնութեան կնքման նախընթաց պարագաները, որոցմէ կ'տեսնուի թէ Ռուսիա եւս կարեւոր դեր մ'ունեցած է խնդրոյն կարգադրութեան մէջ։ Թանի քաղաքական բաժնի խմբագիրը կ'պատմէ թէ երկուշաբթի օր վարչապետ Մ. Ռուվիէի և գերման պատուիրակ Տոգդ. Րօզէնի տեսակցութեան միջոցին, Մ. Ռուվիէ իմացուց թէ նոյն առաւուն իսկ Պերլինի ֆրանս. դեսպան Մ. Պիհօուի հեռագիր մ'ուղղած է, որով կ'ամփոփէր ցայնվայր կատարուած բանակցութեանց արդիւնքը, և պաշտօն կ'յանձնէր Մ. Պիհօուի, գերման կառավարութեան ծանուցանել ֆրանս. կառավարութեան հայեցակէտը՝ մարոքեան դեսպանախորհուրդին ամբողջական ծրագրին վրայ։ Մ. Պիհօու այս բաւական ընդարձակ հեռագիրն ստացաւ նոյն օրն յետ միջօրէի, որուն պարունակութեան տեղեկանալէ ետքը տեսակցութիւն մը խնդրեց վարչապետ իշխան Պիւլովի հետ։ Վարչապետը նոյն առաւուն իսկ Պատէն—Պատէնէն Պերլին հասած էր Մ. Վիդդէի հետ տեսակցելու համար, և թէեւ շատ զբաղած էր, բայց անմիջապէս պատասխան ղրկեց Մ. Պիհօուի թէ նոյն իրիկուան ժամ հինգուքեսին պիտի տեսակցի հետը՝ վարչապետական պալատանքին մէջ։ Այս միջոցին Մ. Վիդդէ որ Արտաքին գործոց նախարար Կոմս Րիխթհօֆէնի տանը մէջ ճաշած էր իշխան Պիւլովի հետ, երկար տեսակցութիւն մ'ունեցաւ ֆրանս. դեսպանին հետ, որու միջոցին Մ. Պիհօու Մ. Վիդդէի հաղորդեց Մ. Ռուվիէէն ստացած հրահանգները։ Մ. Վիդդէ որ Բարիզէն մեկնելու օրն յաջորդաբար տեսակցած էր՝ նախ Րատոլին իշխանին և Տոգդ. Րօզէնի, և յետոյ Մ. Ռուվիէի հետ, ապահովաբար Ռոմինդէնի մէջ ալ—ըսաւ Թանի խմբագրին— Վիլհէլմ Բ. կայսեր հետ ունեցած տեսակցութեան միջոցին խօսած պիտի ըլլայ Մարոքի խնդրոյն վրայ, և պարզած՝ ֆրանս. հայեցակէտին յստակ և ուղիղ հանգամանքը։ Թանի նոյն խմբագիրը կ'ըսէ թէ նոյն ինքն Մ. Վիդդէէն իմացած է որ Ռուս կառավարութիւնը մէկ քանի շաբաթէ ի վեր կ'զբաղի Մարոքի և ֆրանքեւգերման յարաբերութեանց խնդրով։ Կ'հաւաստի նոյն իսկ թէ Նիքոլա Բ. կայսրն ալ Պիօրքօի տեսակցութեան միջոցին գերման կայսեր խօսած է այս մասին։ Թանի խմբագիրն հետեւեալ կերպով կ'վերջացնէ. — «Ռուսիա կ'փափաքի որ այս կողմէ հարթուի ամէն դժուարութիւն, և ինքնաբերաբար բարեկամական ազդեցութիւն մ'ի գործ կը դնէ, որ միւս կողմէ կ'արդարանայ առ ի բրողութեամբ որ Բարիզի և Պերլինի միջեւ բանակցութեանց երկարաձգումն անխուսափելի կերպով երկու մայրաքաղաքներուն սեղանաւորական հրապարակներուն վրայ սեղմում մը յառաջ պիտի բերէ, ինչ որ պիտի վնասէ կատարուելիք ռուս. ելմտական գործողութեան։»

*** Զորեքշաբթի օր կէսօրին Մ. Մ. Ռէվուալ և Րօզէն պահ մ'ընդհատեցին պայմանագրին խմբագրութիւնը, երթալ ճաշելու համար։ Նոյն միջոցին դուռը բացուելով տասներինգի չափ անձեր ներս կայացան, զանազան ծրարներ ունենալով հետերնին։ Լուսանկարիչներ էին ասոնք, որոնք կ'ուզէին, ինչպէս ամէն պատմական դէպքի, Մարոքի խնդրոյն մէջ ալ իրենց բաժինն ունենալ։ Երկու բանագնացները խնդրանքնութիւն մ'ըրին ի՞նչ հաւանութեան, և ժամն երեքին տասներինգ լուսանկարիչներն Արտաքին գործոց պաշտօնատան մասնաւոր մէկ սրահին մէջ տասներինգ անգամ լուսանկարեցին մարոքեան բանակցութեանց մէջ Ֆրանսայի և Գերմանիոյ ներկայացուցիչները։

ԱՒՍՏՐԻԱ վարչապետ Մ. Կաուչ անցեալ երեքշաբթի օր, Խորհրդարանին նստաշրջանին վերաբացման առթիւ պարզեց Դահլիճին քաղաքականութիւնը, որուն անհամբերութեամբ կ'սպասուէր, որովհետեւ վարչապետը մասնաւորապէս պիտի խօսէր Աւստրիոյ և Հունգարիոյ փոխադարձ յարաբերութեանց վրայ։ «Աւստրիոյ կառավարութիւնը, ըսաւ Մ. Կաուչ, կ'պահանջէ որ կէտ առ կէտ գործադրուին երկու կառավարութեանց կողմէ դրուած պայմանները։ Մասնաւորապէս Հունգարիոյ աջակցութիւնը կ'խնդրէ առեւտրական դաշնագրերու կնքման համար։ Աւստրիա այս մասին ո և է զիջում չի կրնար ընել, և կ'պնդէ որոշել պայմանաժամուն վրայ որ է Մարտ 1, 1906։ Միւս կողմէն Աւստրիա՝ Հունգարիոյ հետ ունեցած տնտեսական և այլ յարաբերութեանց մասին պատրաստ է վերանայել 1867ի օրէնքները, վերջերս կայսեր կողմէ եղած վերապահումներով։» Առեւտր. դաշնագրերու կնքման մէջ եղած յառաջդիմութիւնները մանրամասն ըրաւ Մ. Կաուչ։ Պուլկարիոյ, Ռուսիոյ, Զուիցերիոյ և Սերպիոյ հետ համաձայնութիւն գոյացնելու վրայ է։ Ամէն միջոց ձեռք առնուած է, որպէս զի 1906 Մարտ 1էն գործադրուիլ սկսուի մաքսային, առեւտրական և քաղաքական նոր պայմանագիրը։ Վարչապետն յոյս յայտնեց նաև ժամանակին վերջացնելու Իտալիոյ հետ կնքելի առեւտ. դաշնագիրը։ Խօսելով Հունգարիոյ մէջ ընդհ. ընտրողութիւն հաստատելու խնդրոյն վրայ, որ մեծ յուզում առաջ բերաւ հանրային կարծիքին մէջ, և բուռն քննադատութիւններ տեղացուց վարչապետին վրայ, Մ. Կաուչ ըսաւ թէ այս մասին թերթերու տուած տեղեկութիւնները սխալ են։ Վարչապետը մերժեց այն զրոյցը թէ ինք վճռական միջամտութիւն մ'ըրած է ընդհ. ընտրողութեան խնդրոյն մէջ ի Հունգարիա։ «Միշտ հաստատուն մնացած եմ այն սկզբունքին վրայ թէ պէտք չէ միջամտել Հունգարիոյ ներքին գործերուն, ինչպէս որ պէտք է ընդդիմանալ, եթէ Հունգարիա որեւէ կերպով խառնուի Աւստրիոյ գործերուն։ Պարագաներ կրնան ըլլալ սակայն, որոց մէջ Աւստրիոյ վարչապետին ձայնը պէտք է լսելի ըլլայ։ Երբ խնդրոյ առարկայ ըլլան իրեն վստահուած մեծամեծ շահերը, վարչապետն այն ատեն պարտաւոր է խօսելու, և ոչ մէկուն պիտի թոյլատրէ դպչիլ իր այս իրաւունքին։ Ընդհ. ընտրողութեան խնդրոյն մէջ, Աւստրիա հակառակ չէ աւելի լայն սահմանի վրայ ընդարձակելու քուէարկութեան իրաւունքը։ Պոհեմիոյ մէջ մտցուելիք ընտրական բարենորոգումն տարր ապացոյցը պիտի տայ։» Այս միջոցին Ընկերվարականներու ընդմիջումէն անլսելի եղան վարչապետին խօսքերը։ Ի վերջոյ, վարչապետը Դահլիճին վերակազմութեան մասին պտըտած զրոյցներուն ակնարկելով, ըսաւ թէ Դահլիճը նոյնը կ'մնայ, ինչպէս նոյնը կ'մնայ կառավարութեան քաղաքականութիւնը՝ կուսակցութեանց հանդէպ։ Պալատին ներկայ նստաշրջանը կարճ պիտի ըլլայ, որովհետեւ նահանգային ժողովներն Հոկտ.ին նիստի պիտի հրաւիրուին։ Բայց նոյն վերջը Պալատարանը պիտի վերսկսի իր աշխատութիւնները, թերեւս մինչեւ Յուլիս, և այն ատեն պիտի լուծուի, և Երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին յաջորդ Սեպտ.ին կամ Հոկտ.ին։ Երեսփ. Ժողովին մէջ ամէն բանէ առաջ վիճաբանութեան պիտի ենթարկուին ելմտացոյցը, և մանաւանդ Աւստրիոյ և Հունգարիոյ ծախուց բաժինները։ Վարչապետն այս մասին զգուշացնելով թէ լուրջ դժուարութիւն պիտի ծագի, որուն պէտք է կարծեմ տան կառավարութիւնն և Պալատարանը։ Վարչապետը խօսքը վերջացուց։

հրաւիրելով երեսփոխաններն որ վլանցնեն իրենց ցեղային դիւրազգածութիւններն և ժողովրդեան պէտքը միայն ինկատ առնեն. կառավարութիւնն ալ իր պարտքը պիտի կատարէ։» Այս խօսքերը բուռն ծափերով ընդունուեցան և վարչապետը բազմաթիւ շնորհաւորութիւններ ընդունեց, մինչ միւս կողմէ, Ընկերվարականները, Չեխերն և Արմատականներն աղմկալից բողոքներ կ'ընէին։—

Ցեռոյ Ելմտական նախարարը պարզեց ելմտական ծրագիրը։ Ըսաւ թէ 1906ի յաւելուածական ծախքերուն մէջ են Աւստրիոյ և Հունգարիոյ միացեալ պետութեան համար եղած ծախքերը։ Գոհութիւն յայտնեց տնտեսական վիճակի առաւելմանական բարւոքման համար, «բայց անհրաժեշտ է աւելցնել պետական հասոյթի աղբիւրները, բարեփոխել տուրքի դրութիւնը, պարզել վարչական ծախքերը։» Նախարարն եզրակացուց թէ կառավարութիւնը տրամադիր է այժմ ալ տնտեսական յառաջդիմութեանց, հաստատելով հանդերձ պիւտճէի հաւասարակշռութիւնն անխախտ պահելու սկզբունքին։

Մ. Կոսչի յայտարարութիւնները խոր տպաւորութիւն գործեցին Բալխարադին վրայ, հակառակ Ընկերվարականներու աղմկալից ընդմիջումներուն։ Ընդհ. հաւանութեան արժանացան մասնաւորապէս վարչապետին յայտարարութիւնները՝ հունգարական տագնապին հանդէպ Աւստրիոյ բռնած դիրքին վրայ։ Ուշագրաւ էր մանաւորապէս Մ. Կոսչի այն յայտարարութիւնը թէ Աւստրիոյ կառավարութիւնն ամէն վայրկեան պատրաստ է վերաքննել Աւստրիոյ—Հունգարիոյ պետական պայմանագիրը։

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԻ Ն'ԽԱՑԻՆ ՆՈՐ ԽԱՐԻՍԽԻՆ հաստատման առթիւ, Ֆրանսացի ծովակալ Ֆուռնիէ շատ կարեւոր յայտարարութիւն մ'ըրաւ Բէթի Ժուռնալի Թղթակցին։ Հաստատելէ ետքը Սինկափուրի կարեւորութիւնը՝ առեւտրական և ռազմագիտական տեսակէտով, ըսաւ. — «Կարելի է ըսել թէ այսպիսի զօրաւոր խարիսխով օժտուած նաւահանգիստ մը կրնայ բացարձակապէս արգիլել ասէ նաւային ուժի անցքը, հնդկաց ովկիանոսէն չինական ծովերը, և մեծապէս դժուարացնել չինական ծովերուն և Եւրոպայի միջեւ առեւտր. յարաբերութիւնները, որոնք կրնան ընդհատիլ։ Երկար ուսումնասիրութիւններէ ետքը պատրաստուած այսպիսի ծրագրի մը գործադրութիւնն ապահովաբար չի կրնար սպառնալիք մը նկատուիլ չինական ծովերուն մէջ շահեր կամ գաղթավայրեր ունեցող այս կամ այն տէրութեան դէմ։ Իրապէս սպառնալիք մ'է ամէնուն դէմ ալ։ Բայց նկատելի կէտը սա է որ Սինկափուրի նաւային խարիսխ մը հաստատելը առաջին քայլ մ'է այն ճամբուն մէջ, ուր ընթանալ կ'սպառնար Անգլիա երկար ատեն ի վեր, և ուր՝ ծովային վաճառականութեան մէջ գերակշիռ մնալն է այն ծովերուն մէջ, ուր առաջ միայն Անգլ. դրօշը կ'ծածանէր, և ուսկայն հիմա իր վաճառականութիւնը կ'նուազի ահաւոր մրցակցի մը՝ Գերմանիոյ առջեւ։ Սինկափուր չինական ծովերու դրան վրայ դրուած բանալի մ'է։»

ԼԱՀԷՅԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԱԽՈՐՀՈՒՐԴԸ. — Արտասահման գտնուող ռուս դեսպանատանց շրջաբերական մը ղրկուեցաւ, որով կ'յանձնարարուի անոնց՝ տէրութիւններն հրաւիրել Լահէյի մէջ գումարուելիք խաղաղութեան նոր դեսպանախորհուրդի մը մասնակցելու։ Յանձնարարուեցաւ նաեւ իրենց որ երբ օտար տէրութիւններն հաւանին Ռուսիոյ առաջարկութեանց, յայտարարեն թէ ռուս կառավարութեան ծրագիրն այն է որ դեսպանախորհուրդին աշխատութիւններն էապէս գործնական հանգամանք մ'ունենան, և թէ այս դեսպանախորհուրդը գլխաւորաբար պիտի զբաղի ռուսաճաբոնական պատերազմին հետեւանօք ծագած խնդիրներով որոնք արագ լուծում մը կ'պահանջեն։

«ՄԻՔԱԶԱ»ՅԻ ԱՂԷՏԸ. — Պաշտօնական արարողութեամբ երեքշաբթի օր հանդիսաւոր հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուեցաւ Թօքիոյի Հոնկանիէ Մեհեանին մէջ, ի ներկայութեան հազար հոգիի, Միքազայի աղէտին պատճառաւ մեռած նաւազներու և սպաներու ի յիշատակ։ Ծովային գործոց նախարար Սով. Եամամօդօ ղրկած էր իր Թիկնապահը։ Ամբողջ արարողութեան միջոցին ներկայք անշարժ, արձանացած մնացին։

Մ. ՎԻԴԴԷ Ի ՊԵՐԼԻՆ. — Մ. Վիդդէի Պերլին այցելութիւնն առիթ ընծայեց գերման թերթերուն, երկարօրէն խօսելու Ռուսիոյ և Գերմանիոյ յարաբերութեանց վրայ։ Կ'ըսեն թէ այս մէկ երկու ամսուան միջոցին զգալի մերձեցում մը յառաջ եկաւ երկու երկիրներուն միջեւ։ Մ. Վիդդէի՝ Բարիզի մէջ ըրած յայտարարութիւններն արդէն տարակոյս չձգեցին այս մասին։ Ամէն կողմէ գոհութիւն կ'յայտնուի Գերմանիոյ և Ռուսիոյ այս մերձեցման համար, զի միանգամայն յայտ կայ որ Ռուսիա վերստին պիտի ըլլայ զինուորական առաջնակարգ տէրութիւնն Եւրոպայի մէջ, ինչպէս էր Ճաբոնի հետ պատերազմէն առաջ։ Ազգայնական ազատականներու օրկանը՝ Մոհըհըբըէլէր Ցայթունկ, յատկանշական յօդուած մը կ'հրատարակէ, ըսելով թէ անգլ. նաւատորմին Պալդիկ այցելութիւնն և անգլեւ ֆրանսական համաձայնութիւնն արդիւնք էին Ռուսիոյ զինուորական պարտութեանց, և այսպէս, Գերմանիա որոշապէս տեսաւ թէ այլեւայլ պարագաներու մէջ Պալդիկի ռուս նաւատորմին ո՛ր աստիճան կարեւորութիւն կրնար ունենալ։ Գերմանիա կ'ուզէ որ նորէն հաւասարակշռութիւնն հաստատուի Եւրոպայի մէջ, Ռուսիոյ վերստին իր դիրքը գրաւելովը։ Գրեթէ բոլոր միւս թերթերն ալ այս լեզուն կ'գործածեն, որ վարիչ շրջանակներու կարծիքին թարգմանն ըլլալ կ'կարծուի։

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՊԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ, Հոկտ. 1.— Զրոյց կար որ Ցարը գոհ չէր մնացած հաշտութեան պայմաններէն։ Այս զրոյցներ անհիմն են, զի Կայսրն հետեւեալ հեռագիրն ուղղած է Մ. Վիդդէի.—«Կ'շնորհաւորեմ զՁեզ Ձեր վերադարձին համար, ամենամեծ յաջողութեամբ կատարելէ վերջ Պետութեան համար առաջնակարգ կարեւորութիւն ունեցող պաշտօն մը, զոր Ձեզի յանձնած էի։ Կ'հրաւիրեմ զՁեզ որ Ուրբաթ օր գիս տեսնէք ի Պիօրքէօռնոն Բօլոնիո Ձէլենօ գիւղին։ Հրաման ըրած եմ որ ձեր տրամադրութեան ներքեւ դրուի Սդէնդարդ զբօսանաւը։ ՆԻԿՈԼԱՅ։»

ՊԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ, 1.— Պիրժեվիա Վէտոմոսդի կ'ծանուցանէ թէ Մ. Վիդդէ կոմսութեան տիտղոս ստացաւ։

ԼՈՆՏՈՆ, 1.— Սդանտարտ կ'ծանուցանէ թէ հաւաստի աղբիւրէ լուր կ'առնէ որ մտադիր Մ. Արեւելքի մասին դաշնակցութիւն մը պիտի կազմուի Ռուսիոյ, Ֆրանսայի և Գերմանիոյ միջեւ, հակակշռելու համար անգլոճաբոնական դաշնագրին։ Սենդբուլ Նիւզի Պեդերսպուրկի Թղթակիցը կ'հեռագրէ թէ կոմս Լամսդորֆ ըսեր է անգլիացի երեսփոխանի մը թէ Ցարը ջերմապէս կ'փափաքի Անգլիոյ և Ռուսիոյ առեւտրական յարաբերութեանց բարւոքման,

ԲԱՐԻԶ, 1.— Մոդէնի Բեդերսպուրկի Թղթակիցը կ'հեռագրէ թէ Իտալիոյ և Շուէտի դեսպանները մեկնեցան։

ՊԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ, 1.— Նովոյէ կ'հերքէ Արտաքին գործոց նախարար կոմս Լամսդորֆի և իր օգնականին՝ Մ. Օպոլենսքիի հրաժարման լուրը։

ՍՈՖԻԱ, 1.— Զրոյց կայ թէ Պուլկարիոյ իշխանը յառաջիկայ գարնան պիտի այցելէ Պուքրէշ, ռումէն արքունիքին։

ՎԻԵՆՆԱ, 1.— Այնպէս կ'կարծուի որ վաղը մեծ ընդհարում մը տեղի պիտի ունենայ Գերմաններու և Չեխերու միջեւ, ի Պրիւն։

ՊԵՐԼԻՆ, Սեպտ. 31. (Պաշտօնական).— Այսօր քոլերայէ նորէն 4 հոգի մեռան ի Վարշաւիա։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆՔ

Ռումելիի Պէյլէրպէյլութեան աստիճան տրուեցաւ Սիրոզի կառավարիչ Րէչիտ պէյի։ Միւթեմայիզի աստիճան՝ Տպագրական Տեսչութեան քարտուղար Խայրի և Շերէֆէտտին պէյերու։ Սանիյէի աստիճան՝ Տպագրական Տեսչութեան քարտուղար Զիյա պէյի։ Սալիսէի աստիճան՝ նոյն Տեսչութեան քարտուղար Ճէմալ, Սալիմ և Աճիր պէյերու։— Բէթրիչի (Սելանիկ) գայմագամ անուանուեցաւ Բէքլինի (Մոնաստըր) գայմագամ Շէվքէթ պէյ, որուն յաջորդեց Բէդրիչի գայմագամ Ալի Րիզա էֆ.։ Քէօբրիւլիի գայմագամ՝ Պըրզովայի գայմագամ Րամիզ էֆ., որուն յաջորդեց Քէօբրիւլիի գայմագամ Թահսին պէյ։

Բ. Օսմանիյէ պատուանշան տրուեցաւ Հըլլաղի Թնդանօթաձիգ զօրաց Ա. լիվային հրամանատար միրլիվա Հաճի Թալիպ փաշայի։ Ա. Մէճիտիէ՝ գերման զինուորական պաշտօնատար իշխան Լէօբոլտ Իզէնպուրկի, և Ա. Շէֆաղատ՝ տիկնոջը։ Բ. Օսմանիյէ՝ Զէյթուն Պռուեիւ Կայս. գործարանին պաշտօնեայ Ղալիպ փաշայի և Կայս. պատուական թիկնապահ Պիդ Տօսմ փաշայի, Գ. Օսմանիէ՝ Կայս. Թիկնապահ Մէհմէտ պէյի։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄ

Եէմէնի կուսակալի փոխանորդ և զօրաց ընդհ. հրամանատար միւշիր Ֆէյզի փաշա կ'հեռագրէ Բարձր. Մեծ—Եպարքոսութեան և ներքին գործոց նախարարութեան՝ Սեպտ. 15 թուով.—«Թասզի կողմերէն ճամբայ հանուած վաշտերը Սեպտ. 9ին առանց ո՛ և է դժուարութեան հանդիպելու, մտան Սանայի Պէրիմ գաւառակի կեդրոն Պէրիմ գիւղաքաղաքը, ժողովուրդը հնազանդութիւն տուաւ, և ամէնուն կողմէ բարեմաղթութիւններ եղան Կայս. արեւշատութեան համար։»

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆ Մարքի Իմբէրիալի ուրբաթ օր Սէլամլըքի արարողութենէն վերջ պատիւ ունենալով ներկայանալու Վեհ. ԿԱՅՍԵՐ, յանուն Վիքդոր Էմմանուէլ Թագաւորին և Իտալական կառավարութեան, խորին շնորհակալութիւն յայտնեց Գալապրիայի երկրաշարժին արկածեալներուն ի նպաստ Կայսերական 1000 ոսկիի նուէրին համար։

ՌՈՒՍԻԿԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՅՔ.— Սապահ կ'ծանուցանէ թէ Կայսերական Իրատէ մը հրամայեց այլ և այլ աստիճանէ պատուանշաններ և շքադրամներ տալ Մասնաւոր Յանձնաժողովին տրամադրութեան ներքեւ ծառայող քոմիսէրներու, ոստիկաններու, որ բարւոք ծառայութիւններ մատուցին։ —Սապահ կ'գրէ թէ մինչ կ'վարձատրուին այն պաշտօնեայք որ բարւոք կերպով կ'կատարեն իրենց պարտաւորութիւնը, իսկ կ'պատժուին անոնք որ կ'թերանան իրենց պարտաւորութեանը մէջ։ Մանաւանդ ոստիկանական պաշտօնեայք, որոց յանձնուած է հանրային ապահովութեան վրայ հսկելու գործը, պէտք է վերջին ծայր ուշադրութեամբ կատարեն իրենց պարտաւորութիւնը։ Իրենց պաշտօնին մէջ չթերացող ոստիկանական պաշտօնեայք կ'վարձատրուին, իսկ ընդհակառակն կ'պատժուին անոնք որ թերութիւն գործած ըլլան։ Կարգ մը քոմիսէրներ և ոստիկաններ թերացած ըլլալով իրենց պաշտօնին մէջ, և զեղծումներ գործած ըլլալով, ինչ որ հաստատուած է յետ քննութեան, յանձնուեցան Արդարութեան, և դատավարութեան արդիւնքին համեմատ, պիտի ենթարկուին հարկ եղած պատիժին։

ԻԶՄԻՐ—ԱՅՏԸՆ երկաթուղւոյ ընկերութեան բաժնետիրաց ընդհ. ժողովը նիստ գումարեց Սեպտ. 26ին, ի Լոնտոն, Լորտ Րաթմորի նախագահութեան ներքեւ։ Կարդացուեցաւ տեղեկագիրը, ուրկէ կը հասկցուի թէ մինչեւ 1905 Յունիս 30, վերջին վեց ամսուան միջոցին հասոյթ գոյացաւ 124,414 ոսկիի, իսկ ծախք եղաւ 53,364 ոսկիի։ 1904ին, նոյն ժամանակամիջոցին մէջ հասոյթ գոյացած էր 106,032 ոսկիի, իսկ ծախք եղած էր 46,248 ոսկիի։ Այս տարի, առաջին վեց ամսուան մէջ զուտ շահն է 68,049 ոսկի, մինչ անցեալ տարի նոյն ժամանակամիջոցին զուտ շահ գոյացած էր 59,784 ոսկիի։ Առ մէն մի բաժնեթուղթ, 8 շիլին շահաբաժին պիտի տրուի։

ՌՈՒՄԷԼԻԻ ՆԱՀԱՆԳԱՑ ընդհ. քննիչ Հիւսէյին Հիլմի փաշա Սկիւպ գացեր է։

ԱԹՈՒՆՔԸ. — Հաւաստեաւ ըլլալով որ որթատունկերէ օժտուած լաւ չեն աճիր կրային հողերու վրայ, և որթալուծի դէմ չեն կրնար դիմանալ, ասկէ առաջ Ամերիկայէ բերել տրուած նոր տեսակ որթատունկեր բաժնուած էին այսպիսի հողերու տէր այգեգործներու։ Երկրագործական քննիչ Վահան էֆ. Սաւրեան մասերս անցէ պիտի անցընէ Պոլսոյ և շրջակայից, Գարթալի, Պէյքոզի և Պիւյուքչէքմէճէի այգիները՝ տեսնելու համար թէ այս նոր որթատունկերն օ՛ր աստիճան լաւ արդիւնք տուած են։ Վահան էֆ. իր քննութեան արդիւնքը պիտի յայտնէ մանրամասն տեղեկագրով մը։

—Այտընի կուսակալութեան կողմէ խնդրանք եղած է Բ. Դրան որ ապահարկութեան իրաւունք շնորհուի ի նորոյ հաստատուելիք այգիներուն, գերադրութեան տեղի չտալու, և օտար հրապարակներուն վրայ չամիչի գինին անկման առաջքն առնելու համար։ Որթալուծէ փճացուած այգիները տասը տարուան համար տուրքէ ազատ կացուցուած էին վերանորոգուելու համար։ Այդ այգիներն հիմա կատարելապէս նորոգուած են, և շատ արտեր այգի փոխուած են, ինչ որ պատճառ եղաւ չափազանց արտադրութեան, և արտադրութեանց գիներու անկման։ Առաջ հազիւ 700,000 կենդինար ամբողջ կ'ըլլար, մինչ հիմա արտադրութեան գումարն է մէկ միլիոն կենդինար։ Անցեալ տարի օխան 100 փարայի ծախուած չամիչն այսօր կ'ծախուի 50 փարայի, և գիներն իջնալու վրայ են։ Եթէ իրաց վիճակն այսպէս շարունակուի, այգեգործներուն համար կործանում է և հետեւաբար հարկ անհրաժեշտ է դարման մը խորհիլ։

ՑՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ.— Վերջերս Տ. Մաքարիոս եպսկ. հոգեւոր հովիւ կարգուած էր յոյն Պատրիարքարանին կողմէ՝ Նարօլիի յոյն համայնքին համար։ Տ. Մաքարիոս այս օրերս դարձաւ Պոլիս, զի Նարօլիի յոյն ժողովուրդը չէ ուզած զինքը ճանչնալ հոգեւոր հովիւ, առարկելով թէ իրենց հովիւները պէտք է ընտրուին Աթէնքի հելլէն Սինոդին կողմէ։ Հելլէն Սինոդն արդէն շատոնց ի վեր կը պնդէ որ ի՛նք պէտք է ընտրէ օտար երկիրներ գտնուող հելլէն գաղութներու հոգեւոր հովիւները։ Ֆէնէրի Պատրիարքարանն այս խնդրոյն առթիւ կարծեաց փոխանակութիւն մը պիտի ունենայ Աթէնքի հելլէն Սինոդին հետ, անպատեհութիւններու առաջքն առնելու համար։

—Աթէնքի քաղաքապետ Մ. Մէրքուրի եւ ուրիշ հելլէն զբօսաշրջիկներ, որ այս պահուս Պոլիս կ'գտնուին, այցելեցին Տ. Եօաքիմ Ա. Պատրիարքին, Մ. Մէրքուրի այցելեց նաեւ Զապբիոն աղջկանց վարժարանը, Զօղրաֆիոն գիմնազիոնն և յոյն ուրիշ հաստատութիւններ։

ՌՈՒՄԷԼԻԻ ռումէն վարժարաններու քննիչ Մ. Տումա Շբ. օր մեկնեցաւ Պուքրէշ։

ՀԵՐՄԷՍ ՍԻԼԼՈՂՈՍԻՆ պարտէզին մէջ, Սերքլ տ'Օրիանի ետին, երեկ մարմնամարզական և ըմբշական մեծ հանդէս մը տեղի ունեցաւ կէս օրէ վերջ։ Արնաւուտգիւղի, Թաթավլայի, Գումգաբուի և Մաքրիգիւղի մարմնամարզական ընկերակցութիւնք մասնակցեցան հանդէսին։ Խաղերը կ'վարէր Մ. Սթանկալի։ Հանդիսատի պահերուն գեղեցիկ կտորներ նուագեց Սիլլողոսին նուագախումբը։

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Մալթայի նորընտիր կուսակալ Մուսթաֆա պէյ երէկ տեսակցեցաւ Բարձր. Մեծ—Եպարքոսին հետ։ Յառաջիկայ Եշ. պիտի մեկնի իր պաշտօնատեղին։

Մ. ԲԱՆՏԻՐԱՅԻ առողջական վիճակը կայուն է մինչ։ Երէկ իրիկուն, ժամը 11ին տենդ եկաւ վրան. անմիջապէս խորհրդակցութիւն կատարեցին Տոքթ.ք Գոնպալուօղլու փաշա, Այզէն, Սթէքուլիս, Ատամիտիս, որ յայտարարեցին թէ առ այժմ վախ չկայ, ուղեղատապի (մենենժիդ) վախն հեռացած կ'նկատուի, և ձախ աչքն այլ եւս վտանգէ զերծ է։ —Ինչպէս Շբ. օր ծանուցինք, Մ. Բանտիրայի եղբայրը, Մ. Էդիէն Էվլէնիոիս, Շբ. օր Պոլիս դարձաւ իր նորապսակ կնոջ հետ, եղբօրն անձնասպանութեան լուրն առնելով։ Մ. Բանտիրա, որ շատ կ'սիրէր իր եղբայրը, սաէպ անոր անունը կուտայ իր ցաւագին ճիչերուն մէջ։

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ.—Անցեալ ուրբաթ Գաստըմունիի կուսակալութեան Պոլու գաւառի Կէրէտէ գիւղաքաղաքին մէջ պատահարար հրդեհ ծագելով, հրոյ ճարակ եղեր են 200 տուն և խանութ։

ԽՌԱԶԱԿՆԵՐԸ.— Ավրադհիսարի գաւառակին մէջ Սարը կէօլի շրջակայքը ընդհարում մը տեղի ունեցաւ օսմ. զօրաց և 20 հոգիէ բաղկացեալ աւազակախումբի մը միջեւ, որմէ չորս հոգի սպաննուեցան և 16 հոգի ողջամբ ձերբակալուեցան։

ՄԱՀԱՑՈՒԹԻՒՆ.—Սեպտ. 20—26 Պոլսոյ և երեք արուարձաններուն մէջ մեռան 208 հոգի, որոնցմէ 112ը Իսլամ, 48ը այր, 64 կին. 83ը քրիստոնեայ, 49ը այր, 34 կին, 13ը հրեայ, 7 այր, 6 կին։ Համագումար 104 այր, 104 կին։

ՆՈՐԹ ՊՐԻԹԻՇ և Նօրթըրն ապահովագրական ընկերութիւնք ի Լոնտոն, ծանուցած են Կ. Պոլսոյ իրենց Գործակալութեան որ 50 անգլ. ոսկի վճարէ Էտիրնէի աղէտալի հրդեհին առթիւ կազմուած Նպաստահաւաք Յանձնաժողովին։

ՍՆԱՆԿ.— Առեւտր. Բ. դատարանը սնանկ հռչակեց Ղալաթիա, Թրամուէյի ճամբուն վրայ Թղթավաճառ Թէատոր եղբայրները։

ՑՈՐԵՆ.— Այսօր հասան 64 վագոն Անատոլուէ և Ռումելիէ։ Գիներն են. —Անատոլու սպիտակ ցորեն Էքսթրա $37^1/_2$—33 փր. օխան A 37—$37^1/_2$. B $36^1/_2$—37. խառն 32—34. Կարմիր Անատոլու $37^1/_2$—38. Էքսթրա 40—41. Կակուղ Ռումելի $36^1/_2$—37. Կարծր Ռումելի $38^1/_2$—39. Կակուղ Ռումանիա 37—$37^1/_2$։

ՔՐՈՆԻԿ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Ս. Պատրիարք Հայրն շաբաթ իրիկուն Այ—Ստէֆանօ երթալով հիւրընկալուեցաւ Գէորգ էֆ. Ասլանեանի բնակարանը։ Ն. Սրբազնութիւնն երէկ առաւօտ նախագահեց տեղւոյն Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյն արարողութեանց և այսօր կ'այցելէ Ազգ. Հիւանդանոց։

—Ս. Պատրիարք Հայրը գիր մ'ուղղելով Մայր Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդին, որ իր պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտելուն առթիւ հրաժարական մատուցած էր, կ'հրաւիրէ ժամանակ մը եւս շարունակել իր պաշտօնը, մինչեւ նորոգ ընտրութիւն։

—Էտիրնէի Առաջն. Տեղապահ Տ. Արսէն Ա. Քհնյ. Դերձակեան կ'տեղեկագրէ Պատրիարքարան թէ Տ. Դանիէլ Ծ. Վրդ.ի նախագահութեամբ և Թաղ. Ժողովին և Ս. Թորոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդին անդամոց գործակցութեամբ յանձնաժողով մը կազմուեր է հրկիզեալներուն համար նպաստ հաւաքելու։ Հրկիզեալներու միջին և աղքատ դասակարգերն հաստատուեր են Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Թաղին, Խըլըխի, Կայարանի և Գարաղաճի կողմերը։ Կառավարութիւնը կ'հոգայ չքաւորներուն ապրուստը։ Այրած Արշակունեան վարժարանի երկսեռ ուսանողք կ'յաճախեն Կայարանի Ս. Լուսաւորչեան և Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Թաղ. վարժարանները։ Ըստ վերջին քննութեան, տեղւոյն ազգայիններուն վնասն է 300 տուն, 30 կտոր եկեղեցապատկան կալուած որ ապահովագրած չէին։ Այրած եկեղեցւոյն վնասն է 500 ոսկի. նաեւ ազգ. վարժարանը՝ 1,500, Առաջնորդարանը 800, քահանայից և պաշտօնէից օթեւանները՝ 300, և ազգ. հաստատութեանց գոյքեր և կառոյցներ՝ 100 ոսկի. Տ. Արսէն Ա. քհնյ. ի վերջոյ նպաստ կը խնդրէ Պատրիարքարանէն, յառաջիկայ ձմրան առեն հրկիզելոց անմիջական պէտոյքներն հոգացուելու համար։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

"Կ. ՊՈԼՍՈՅ" ԵՒ "ՖՈՒՌՆԻԷԻ"

ԱԹԷՆՔ, Հոկտ. 1.—Հետեւեալներն են այն պատճառներն որք ստիպեցին Հելլէն կառավարութիւնը, Պուքրէշէն կանչելու դեսպան Մ. Թոմպազիսը.—Ռումանացւոց կողմէ բռնութիւն եղաւ Հելլէն վաճառատուններու վրայ, Ռումանիա հաստատուած Հելլէն հպատակներ թշնամանուեցան, Ճուրճէվոյի մէջ Հելլէն դրօշին դէմ անարգանք եղաւ. առանց պատճառի արտաքսուեցան հելլէն հպատակներ և Բօթօշ Հելլէն Թերթին երկու խմբագիրները։ Հելլէն կառավարութիւնը պահանջեց որ Ճուրճէվոյի մէջ Հելլէն դրօշին անարգման պատասխանատու ոստիկանները պատժուին, դատի քաշուին Հելլէն հպատակներու վրայ բռնութիւն գործողները, և ետ կանչուին արտաքսեալ Հելլէն խմբագիրները։ Պուքրէշի Դահլիճը բնաւ կարեւորութիւն չտուաւ այս վերջին երկու կէտերուն և Ճուրճէվոյի միջադէպին, յայտարարելով թէ կ'ցաւի եղածին վրայ, բայց չի կրնար պատասխանատու համարիլ ոստիկանները, քանի որ անոնք կանխաւ տեղեկութիւն չունէին։ Հետեւաբար, ո և է գոհացում տրուած չըլլալով Յունաստանի, Պուքրէշի Հելլէն դեսպանը յայտարարեց Հելլէն կառավարութեան թէ մէկ քանի օրուան արձակուրդով պիտի մեկնի։ Այն ատեն Աթէնքէ մեկնեցաւ նաեւ ռումէն դեսպան Մ. Բարինիսու։

ՊԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ, 1.— Չիթայէ կ'հեռագրուի թէ Տալէնոյի և Մանչուրիայի կայարաններուն մէջ ժանտախտի նոր դէպքեր պատահեցան.—Ցարը, Ցարուհին և իրենց զաւակները Բեդերհօֆ դարձան։

ԹՕՔԻՕ, 1.— Հիրոշիմայի զինուորական գործարաններուն մէջ պատահարար հրդեհ ծագելով, 20 շէնքեր այրեցան։ Քննութիւն կ'կատարուի պատճառներուն վրայ։

ՄՈՍԿՈՒԱ, 1.—Զօր. Շդէօսէլ մահամերձ է։— Նովոյէ Վրէմիա կ'ծանուցանէ թէ Ճինական կառավարութիւնն հրաւիրեց Հունկուզներն որ վար դնեն իրենց զէնքերը, քանի որ պատերազմը վերջացած է։ Զինուորական կցորդները մեկնեցան պատերազմի դաշտէն։ Սպարապետ Լինեւիչ Սեպտ. 28ին պիտի դառնայ Ռուսիա։

ՕՏԵՍԱ, 1.— Զօր. Քօնտրադէնքօյի մարմինը հոս բերուեցաւ և հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութիւն կատարուեցաւ։ Ապա թափօրը կազմուեցաւ, որուն կ'մասնակցէին ժողովուրդն և քաղաքային ու զինուորական իշխանութիւնք։ Բազմաթիւ ծաղկեպսակներ դրուած էին դագաղին վրայ, զորս ղրկած էին Մանչուրեան բանակը, Լինեւիչ և Շդէօսէլ զօրավարք, Օտեսայի քաղաքապետութիւնն և ռուսական այլ քաղաքներ։ Քօնտրադէնքօյի մարմինը պիտի տարուի Բեդերսպուրկ։ Իբր պատուակալ գունդ դագաղին պիտի ընկերակցի Բորդ Արթուրի պահակազօրքէն մաս մը։ Ցարը ներկայ պիտի ըլլայ յուղարկաւորութեան հանդէսին որ պիտի կատարուի Բեդերսպուրկի մէջ։

ՆԱՄԻՑՆԱԼԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ՊԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ, Հոկտ. 1.—Ռուս կառավարութիւնն հրաւէր կարդաց Գաղթած Տուխոբոր աղանդաւորներուն որ դառնան Ռուսիա, ուր ազատօրէն պիտի կրնան ի գործ դնել իրենց դաւանանքը։ Ռուս կառավարութիւնը խոստացաւ հողեր տալ իրենց, Կովկասի մէջ։—Կայսրը պաշտօն յանձնեց Մ. Վիդդէի մասնակցիլ Սօլսքի յանձնաժողովին խորհրդակցութեանց, Դահլիճին կազմութեան համար։

ԲԱՐԻԶ, 1.—Ռոսս լրագիրը կ'գրէ թէ Մ. Վիդդէ նախագահ պիտի անուանուի Պետական Խորհրդոյ ելմտական ճիւղին, իսկ Նովոյէ կ'ըսէ թէ այս պաշտօնը պիտի յանձնուի Մ. Բօլովզովի։—Սուէզի Ջրանցքին ընկերութիւնը պայթեցուց Ջրանցքին մէջ խրած Ձուլաճ շոգենաւը, բայց սխալ հաշիւ եղած ըլլալով, անուշ ջրի ջրանցքը վնասուեցաւ, որով վախ կայ թէ քաղքին բնակիչներն անուշ ջուրէ զրկուին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼՈՒՐԵՐ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԹՂԹԱԲԵՐՈՎ- ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

Ա.

Մարոքեան դեսպանախորհուրդին առթիւ Ֆրանսայի ու Գերմանիոյ միջեւ սկսած բանակցութիւնք վերջացան։ Համաձայնութիւն գոյացաւ ծրագրի մը վրայ, ուր յիշուած է թէ Մարոքի ոստիկանութիւնը պիտի վերակազմուի, զինուց մաքսախուսութիւնը պիտի արգիլուի, ելմտական բարենորոգում ի գործ պիտի դրուի, պետական պանքա մը պիտի հաստատուի, տրոց գանձման լաւագոյն եղանակ մը պիտի ուսումնասիրուի, և տնտեսական ազատութեան համար սկզբունքներ պիտի հաստատուին։ Գալով սահմանագլխի խնդրոյն, ծրագրին մէջ մտցուած մասնաւոր վերապահութեամբ մը, որոշուած է որ ոստիկանական խնդիրներն ըստ առաջնոյն ուղղակի և միմիայն Ֆրանսայի և Էմիրին միջեւ կարգադրուին, և ասիկա դուրս կ'մնայ դեսպանախորհրդի ծրագրէն։ Նոյնպէս զինուց մաքսախուսութեան արգելումը Ֆրանսայի և Մարոքի միջեւ կարգադրուելիք խնդիր մը պիտի ըլլայ։ Երկու կառավարութիւնք համաձայնեցան որ եթէ Սպանիա հաւանի, Ալճէզիրաս ըլլայ դեսպանախորհրդոյ գումարման վայրը։

Բ.

Փոխատուութեան և Նաւահանգստի խնդիրներն հետեւեալ կերպով կարգադրուեցան. Մարոքի կառավարութիւնն ելմտական նեղ կացութեան մէջ ըլլալով, մաքսաբանակ օտարի մը միջնորդութեան դիմաց —որ ան ալ գերման դրամատէրներու դիմում ըրաւ— քիչ առեննէն հատուցանելու պայմանաւ փոխառութիւն մը կնքելու համար. Մարոքեան կառավարութիւնն երաշխաւորութիւն ցոյց կուտար ծովեզերեայ զանազան քաղաքներու մէջ անշարժ ստացուածքներ։ Գերման և Ֆրանսացի դրամատէրներու միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ մասնակցելու համար այս փոխառութեան որ շուտով պիտի հատուցուի, յառաջիկայ փոխառութեամբ կամ հաստատուելիք պետական Պանքային միջոցաւ։ Փոխատուութեան համար մասնաւոր երաշխաւորութիւն պիտի առնուի։ Այս գործողութիւնը չի դպչիր ֆրանսական նախապատուութեան իրաւունքին անխախտ մնալուն։ Դանճէրի նաւահանգստին մէջ թումբ մը շինելու համար, Մարոքի կառավարութիւնը Մարտ 26ին նամակ մ'ուղղելով Գերման դեսպանատան, խնդրած էր որ Պորժօ և Ռէօյդէման Տանն երկու ծրագիր ներկայացնէ, որոնցմէ մէկը պիտի ընտրուէր։ Ըստ որում նոյն միջոցին ֆրանսական ընկերութիւն մը արդէն թոյլտուութիւն ստացած էր խնդիրն ուսումնասիրելու, համաձայնութիւն գոյացաւ որ որոշեալ պայմանաժամի մը մէջ այս ընկերութեան վրայ քննութիւն կատարուի, և եթէ ֆրանսական ընկերութիւնը գերման ընկերութեան համահաւասար վիճակ չունենայ, գերման ընկերութիւնը կատարէ Մարոքի կառավարութեան յանձնարարած աշխատութիւնները։

Գ.

Դեսպանախորհուրդի ծրագրին և գումարուելիք տեղւոյն քննութիւնը շուտով երկու կառավարութեանց կողմէ պիտի յանձնուի Էմիրին և Մադրիտի պայմանագիրն ստորագրող տէրութեանց։ Երբ Էմիրին յանձնուի դեսպանախորհրդոյ ծրագրին և գումարուելիք տեղւոյն քննութիւնը, ֆրանսական և գերմանական պատուիրակութիւնք պիտի մեկնին Ֆէզ, Դանճէր դառնալու համար։

(Le Temps, Սեպտ. 29.)

* * *

ՊԵՐԼԻՆ, Սեպտ. 29.— Մ. Ռէվուալ Պէլլենէր Դոյչլանդի բարիզեան թղթակիցն ընդունելով ըսաւ անոր.— Կ'կարծեմ թէ մեր բանակցութեանց մէջ օգտակար գործ մը ի գլուխ հանեցինք, և արդիւնքն ալ աս եղաւ որ երկու երկրաց շահերն ալ յարգուեցան։ Այս համաձայնութիւն, կարեւոր քայլ մ'է դէպի իրաւախոհութիւն և համոզուած եմ թէ Դեսպանախորհուրդին մէջ ալ վերջնական համաձայնութիւն մը ձեռք պիտի բերուի։ Դեսպանախորհուրդը պիտի ցուցնէ թէ անհրաժեշտ են ծրագրին մէջ ցուցուած քաղաքակրթիչ բարենորոգումները։ Պէտք է կատարել զգուշաւորութեամբ վարուիլ, յախուռն չգործել, ելմտական վիճակը բարւոքել և զէնքի ներածումն արգիլել Մարոքի մէջ։ Դեսպանախորհուրդը պիտի որոշէ ասոնց գործադրութեան եղանակը։ Բայց կ'խորհիմ թէ գործն այնչափ յառաջ տանելէ ետք, տէրութիւնք համերաշխ խորհրդակցութեամբ պիտի կրնան կարգադրել մնացածը։ Վստահ եմ թէ Էմիրը պիտի ընդունի Դեսպանախորհուրդին ծրագիրը, և Դեսպանախորհուրդն ալ պիտի գումարուի շուտով։

ՊԵՐԼԻՆ, Սեպտ. 29.—Դէկլիշէ Ռունտշաու իրազեկ աղբիւրէ ներշնչուելով կ'գրէ.—Բարիզի լրագրաց գրեթէ ամենքն ալ կը զարմանան թէ Մ. Վիդդէի անձնական ներգործութիւնը պէտք է եղեր գերման կայսեր քով, որպէս զի գերման դիւանագիտութիւնը փոխէր մարոքեան պայմանագիրը կնքելու։ Այս կարծիքը բացարձակապէս հերքելով՝ կ'ըսենք թէ Մարոքի խնդրոյն վրայ վերջնական համաձայնութիւն գոյացած էր արդէն Պիւլով իշխանին ու ֆրանս. դեսպան Մ. Պիհուրի միջեւ, Մ. Վիդդէի առ Կայսր այցելութենէն մէկ օր առաջ։ Գերմանիոյ համար Մ. Վիդդէի ունեցած բարեացակամութիւնը, զոր կը գնահատենք, կ'կայանայ միմիայն ֆրանս. դիւանագիտութեան ընդհանուր տրամադրութեան վրայ ունեցած հանդարտեցուցիչ ազդեցութեան մէջ։

ԲԱՐԻԶ, Սեպտ. 29. — Առաւօտեան լրագրաց մեծագոյն մասը գոհութեամբ կ'խօսի Մարոքի խնդրոյն առթիւ կնքուած ֆրանքօգերման պայմանագրին վրայ։ Շատ թերթեր կ'յիշեն Գերման վարչապետ Պիւլով իշխանին ըսածը, թէ այս խնդրոյն մէջ ոչ յաղթող կայ և ոչ պարտեալ։

** Կոլուա կ'գրէ թէ այս պայմանագիր պիտի փարատէ ժամանակէ մ'ի վեր Գերմանիոյ և Ֆրանսայի յարաբերութիւնները դժուարացնող ծանրութիւնը։ Սիէկլ կ'գրէ թէ երկու կառավարութիւններն ալ փոխադարձ յարգանքի և զիջողութեան ապացոյց տուած ըլլալով, ապագայ յարաբերութիւնք շատ պիտի դիւրանան։ Ֆրանսմամոլը վստահութիւն կ'յայտնէ թէ դեսպանախորհուրդին աշխատութիւններն ալ պիտի թեթեւնան և դժուարութիւնք չպիտի ծագին։ Իսկ ազգայնական և ընդդիմադիր թերթերէն մէկ քանին, որք արդէն վարչութեան հակառակ կուսակցութեան օրկաններն են, վարչապետ Ռուվիէի դէմ կ'գրեն, ըսելով թէ նոր կնքուած պայմանագիրը ստորնացուցիչ հանգամանք մ'ունի Ֆրանսայի համար։

(Neue Freie Presse, Սեպտ. 30, Շբ.)

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

ՓԱԿՈՒՄ

Ցամաքեան Միացեալ	Օ.Ո.	98	14
Ամէնէն բարձր գին	»	98	$17^1/_2$
Ամէնէն վար գին	»	98	13
Ռումելիի Երկաթուղի	Ֆր.	133	75
Ամէնէն բարձր գին	»	133	$87^1/_2$
Ամէնէն վար գին	»	133	50
Թրամվայ	»	81	—

ԲԱՑՈՒՄ, 19 Սեպտ.

Ցամաքեան Միացեալ	Օ.Ո.	98	17
» » ժամ ետք		98	16
Ռումելիի Երկաթուղի	Ֆր.	133	50
» » ժամ ետք		133	50
Ռէժիի բաժնեթուղթ	»	18	—
[illegible] Ա.	Ֆր.	315	—
» » » Բ.	»	270	—
[illegible] Կ. Պոլսոյ	»	516	50
Անատոլուի Երկթ. պրեֆ.	»	527	—
» » բժնթ.	Ա.Ո.	16	25
Օսմ. Ապահովագր. Ընկ.	»	3	90
Թումպէկի բաժնեթուղթ	Ղր.	755	—
» Հիմնադիր	»	270	—
» [illegible]	Ֆր.	492	—
Տէրքոսի Ջուրի Ընկ.	»	245	—
Պալիա Քարաայտըն	»	630	—
Գանք ու Մետաղք	»	190	—
[illegible]		125	—
[illegible] Իզմիրի	»	595	—
Թրամվայ	»	81	—
Հելլենական 5 % 1881	»	370	—
Բաժնեթուղթ Լաւրիոնի	»	55	50

ՍԹԵՐԼԻՆ

Օսմ Միաց. 1 ամսուան	Օ.Ո.	2 —	—
» » 3 »	»	4.50	—
Ռումելիի Երկթ.	Ֆր.	2 —	—

ՕՍՄ. ՊԱՆՔԱՅԻ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

	ՎԱՃԱՌՈՒՄ	ԳՆՈՒՄ
Լոնտոն 3 ամիս	110 $17^1/_2$	109 $17^1/_2$
» չէք	109 37	109 17
Բարիզ 3 ամիս	22 $78^3/_4$	22 $98^3/_4$
» չէք	22 88	22 98
Պերլին չէք	18 58	18 68
Վիեննա չէք	21 84	21 94

ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄՈՅ

Անգլիական ոսկի	Ղր.	109	31
20 Ֆրանքնոց	»	87	11
20 Մարքնոց	»	106	30
Ռուս Իմբէրիալ	»	91	20
[illegible]	»	51	04
Մէճիտիէ արծաթ	»	107	32
[illegible]	»	103	30
Նոր Մէճիտիէ	»	103	10
Ռուսաց Թղթադրամ	»	8	63

Զամբոյ Ա. Անդրէասեան, Ղալաթիա.

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆՔ

ԼՈՆՏՈՆ, Սեպտ. 30

Օսմանեան Միացեալ բաց.		Ա.Ո.	90	—
» » գոց.		»	90	25
Օսմ. Կայս. Պանքա		»	14	37
Եգիպտական Միացեալ		»	106	75
Անգլ. [illegible]		Գ.Կ.	89	25
Հելլենական Փոխ.	1881	»	43	50
» Մոնօպոլ		»	54	50
Պուլկար. փոխառ.	1892	»	101	—
Թրանսվալ		»	3	12
[illegible] $4^1/_2$		»	91	50
[illegible]			95	—
[illegible] վրայ		»	25	$33^3/_4$
Դրամավճար		»	4	—

ԲԱՐԻԶ, Սեպտ. 30

Օսմանեան Միացեալ բաց.		91	—
» » գոց.		91	25
Ռումելիի Երկաթուղի	Ֆր.	134	50
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	611	—
Ռէժիի բաժնեթուղթ	»	410	—
Օսմ. Մաքս. Նոր փոխառ. $4^1/_2$	»	482	—
Ֆրանս. Ռանդ 3 %	»	99	80
[illegible]	»	1157	—
Բանք ու Բարի	»	1510	—
[illegible]		94	49
Թրանսվալ	»	81	75
Փոխառութիւն Ռուսաց 1895	»	447	—
Սպանիական արտաքին	»	94	55
Իտալական Ռանդ	»	105	25
Չէք Լոնտոնի վրայ	»	25	165
Դրամավճար Ֆրանս. Պանքայի		3	—

ՊԵՐԼԻՆ, Սեպտ. 30

Օսմ. Միացեալ		90	95
Զինուորական փոխառութիւն 1903		89	60
Անատոլուի Երկ. պարտաթուղթ.		102	90
» » բաժնեթ. 60 %	»	119	60
Ռուսական 4 %	»	92	40
Ռումելիի Երկաթուղի	»	140	—
Փոխ. Լոնտոնի վրայ 3 ամիս	»	20	255
Դրամավճար			4

ՎԻԵՆՆԱ, Սեպտ. 29

Ռումելիի Երկաթուղի	»	148	25
Օսմ. Լոտ	»	379	—
Փոխան. Բարիզի վրայ	ֆրանք	95	36
» Լոնտոնի վրայ	»	239	90
Դրամավճար		3	—

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐԹ ԲՐԻԹԻՇ ԸՆՏ ՄԵՐՔԸՆԹԱՅԼ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000 ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 17,161,298
ՀԱՍՈՅԹ 1904 ՏԱՐԻՈՅ 3,688,929

ՆՈՐԹԷՐՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000 ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 6,673,032
ՀԱՍՈՅԹ 1904 ՏԱՐԻՈՅ 1,500,600

Ընկերութիւնքս իրենց ունեցած հսկայ դրամագլուխ, առատ պահեստի գումար ու նշանաւոր ապահովագրած քաղաքներ, վստահութիւն կ'ընծայեն և իրենց միջնորդ Կ. Պոլսոյ Ընդհ. Գործակալութեան միջոցաւ կ'առանձնեն հրդեհի դէմ մեծագումար ապահովութիւններ չէնքերու, կարասեաց, ապրանաց եւն. ի վրայ ԽԻՍՏ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳՆՈՎ ԵՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ, թէ՛ մայրաքաղաքիս եւ թէ գիւղօրէից ու գաւառաց մէջ։
ՎՆԱՍՈՒՑ ՎՃԱՐՄՈՒՆՔ ԱՄԵՆԱՅՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԱՏԱՁԵՌՆՕՐԷՆ ԿԿԱՏԱՐՈՒԻՆ, որոյ ապացոյց մինչեւ այժմ միայն հրդեհի վնասուց համար վճարուած գումարը 44,000,000 անգլ. ոսկին կ'անցնի։

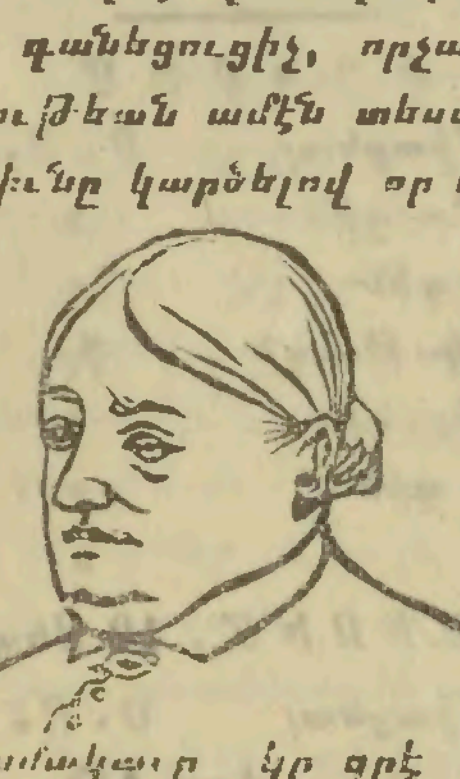
ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
‹ԱՐԻԹՄԵՅ›

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 500,000 — ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգլ. Ոսկի 180,000

Ընկերութիւնը չոգենաւուց և առագաստանաւուց մէջ բեռցուած ապրանքներն ու դրամածրարներն, ինչպէս նաև ամենայն ցամաքով ուղարկուած ինչքերը խիստ չափաւոր և օգտակար պայմաններով կ'ապահովագրէ։
Ցորդոյ հասարակութիւնն կ'հրաւիրուի իրենց անձնական շահուց պաշտպանութեան համար դիմել առ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԳԱՌՆԻԿ Յ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Ղալաթիա, Մէհմէտ Ալի Փաշա խան։ 50—36

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՍ ԵՒ ԳԱՒԱՌԱՅԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱԶԴԵՑԻԿ ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐՆԵՐ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

ՄՈՐԹԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵՆԷ ՏԱՌԱՊՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ջ'կայ հիւանդութիւն մը տաղտկալի և գանձացուցիչ, որչափ մորթի հիւանդութեան ամէն տեսակը։ Հասարակութիւնը կարծելով որ այս կարգի հիւանդութիւններ արեան ապականութենէ առաջ կուգան, չատ անգամ յանիրաւի կը գանէ մորթի հիւանդութիւն ունեցողները։ Տիկին Թրիպավել իր նամակին մէջ կը գրէ «Երկար տարիներէ ի վեր մորթի հիւանդութենէ կը տառապիմ. տղայ հասակէս ի վեր վէրքեր կը հանէի գլխուս վրայ որոնք կեղև կը կապէին ու կ'ալիւրանային, յետոյ երեսիս վրայ ԹՈՒՔԼՈՒ ՊԱԼԿԱՄ հանեցի, չատ գէշ բրբ, անկարելի եղաւ բժշկել։ Քիչ մը վերջ վիզս կոկորդս վէրքերով լեցուեցաւ, ասոնցմէ թարախ կը վազէր անընդհատ։ Հիւանդութիւնս խոյլ (սրտածայ) կարծելով ձիան իւղ գործածել սկսայ որ բնաւ օգուտ չունեցաւ։ Իսկ պզտիկներն ու պալարներն որք երեսս վիզս և ամբողջ մարմինս ծածկած էին, վերջին ծայր կը զառնացնէին կացութիւնս։ Եթէ այս վէրքերէն մին պատահմամբ հագուստներուս կարծր մասին դպչէր, գզգած ցաւերէս կը մարմրէի։ Շատ անգամ քունէս կը ցատկէի ու չէի կրնար քնանալ. Երբ վէրքերս ցաւիլ կսկսէին, ու խոյլս սաստկանար, մը կը հանէին վիզիս վրայ, պալարներն ու վէրքերը ծածկելու համար և այնչափ տխուր, մեծ ամենամօտ ազգականներս խոյ կը զգուշէին ինձմէ։ Շատ մը սպեղանիներ, եղեր, ջուրեր, գործածեցի և ոչ մէկը օգուտ բերաւ, մորթի թարախածանցին չ'կրնալով ... կատարեալ լիակատարութեամբ ԿԻՒՍՕԻ ԽԱՑԾՂԱՆ (զմբռան) գործածել սկսայ, մէկ մ'ալ ինչ տեսնեմ օր ետ տասը ... վերջ մարմինս ... պալարներուն, վէրքերուն մէկ թարախ չի մնաց։ ... ԹՈՒՔԼՈՒ ՊԱԼԿԱՄ աղէկցաւ և վէրքերուս ... անգամ անյայտ եղան։ Վերջապէս ԿԻՒՍՕԻ ԽԱՑԾՂԱՆԻՆ մէկ չիշը ... բողջ խմեցի, չ'ճանչցուելու աստիճան աղէկցայ, մորթերս փափկացան, որպէս թէ բնաւ հիւանդացած չ'ըլլայի։»

Ամէն ճաշէ առաջ, գաւաթ մը ջուրի մէջ մէկ սուրճի դգալ ԿԻՒՍՕԻ ԽԱՑԾՂԱՆ գնելով խմել բաւական է բուժելու մորթի հիւանդութեանց ամէն տեսակը, որովհետեւ խայծղանը ազգու հականեխիչ է և արիւնը կը մաքրէ, միքրոպները սպաննելով։

Եթէ հմմարիտ ԿՈՒՏՐՈՆ ԿԻՒՍՕԻ տեղ այս կամ այն դեղն առնել առաջարկեն ձեզ, իրր անոր չափ ազդեցիկ, զգուշացէ՛ք չահամոլութեան համար կընեն դեղագործք այսպիսի առաջարկներ։ Եթէ ... վերծանել ... բուժել Զեր ամէն տեսակ մորթի հիւանդութիւնը, ԿԻՒՍՕԻ ԽԱՑԾՂԱՆ պահանջեցէք դեղարաններէն։ Այս դեղ Նորվէկիոյ եղեւինի խայծղանէն կարատւի, զոր խայծղանը լուծելի ընելու գիւտի հեղինակը Պ. ԿԻՒՍՕ կը պատրաստէ։

Այս պատճառով իր նման դեղերու ամենաազդեցիկն ու անվրէպ բժիշկն է։ Զը խաբուելու համար ուշադրութիւն ըրէք չիչերուն վրայի պիտակին որ պէտք է պարունակէ ԿԻՒՍՕ բառը Գաղ. մեծ գիրերով տպուած, ասոր տակը, Պ. ԿԻՒՍՕԻ ստորագրութիւնը կարմիր, կանանչ եւ մանիշակագոյն մելանով։ Չեղակի գրուած Նոյնպէս հետեւեալ հասցէն Maison Frere, 19, rue Jacob, Paris.

Այս դեղին բժշկութիւնը օրական 20 փարայի կուգայ որ անպատճառ կը բուժէ հիւանդը։

Ծան. Ամենաժամանակ 2-3 հատ ԿԻՒՍՕԻ ԹԱՓՍԻՒԼ հրահանգ կլլել, ինչ որ Նորվէկիոյ եղեւինի խայծղանէն պատրաստուած ... մորթի հիւանդութիւնը, որովհետեւ խայծղանը խիստ օգտակար է ... կը պաշտպանէ։ ԿԻՒՍՕԻ հմմարիտ թափսիւլ ... ԿԻՒՍՕԻ ստորագրութիւնը կայ ... ԿԻՒՍՕԻ խայծղանը ... կը ծախուին։ (5)

8—1

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

ԱԶԴ.—Հարիւրին 4 քոնսոլիտէ փոխառութեան Օսմ. պարտատոմսերէն ունեցողներուն կ'ծանուցուի թէ Սեպտ. 1/14ին ասարտած 31 Թուականի կտրօնին, ինչպէս նաև 1/14ին ասարտող 31 Թուականի կտրօնին, ինչպէս նաև 1/14 Օգոստոսի վերջին թիրաժին մէջ ամորթի եղած թուղթերուն վճարումը պիտի կատարուի Օսմ. Կայս. Պանքայի Կ. Պոլսոյ, Բարիզի եւ Լոնտոնի կիչէներէն ու Պերլինի մէջ Պ.-Ս. Պլէյխրոտէրի կողմէ, Սեպտ. 1/14էն սկսեալ։

Կ. Պոլիս, 4 Սեպտ. 1905 13—10

ԽԱԶԻՆԷԻ ԽԱՍՍԱՒ ՇԱՀԱՆԷ

Խազինէի Խասսաի Շահանէ հաւաքուած ամպարը յոզըմէսի իչօւն պիր ածէնէի քեամիլէ զարֆընտա միւպայէա իտիլէճէք օլան պիր միլիօն պէչիւզպին զըէի տամ Թիզէ Թանա վէ Պալչէշ մալի չիւրին պէհէր ամիռ զըլէտի մէճիտի նիկիրմի զըուշ հիսապիյլէ ...

Ֆի 15 Իյլուլ 321 3—2

** Խազինէի Խասսաի Շահանէճէ միւպայէասընա լիւզում կէօրիլէն Թիրէկի ...

Ֆի 17 Իյլուլ 321 2—1

** Խազինէի Խասսաի Շահանէճէ պիր ադէնէի քեամիլէ զարֆընտա միւպայէասը մուգթազի օլան նօխուտ, տամաթէս բէսալիլ, մըսըր, ֆասուլեա, Ամասիա պամիասը ...

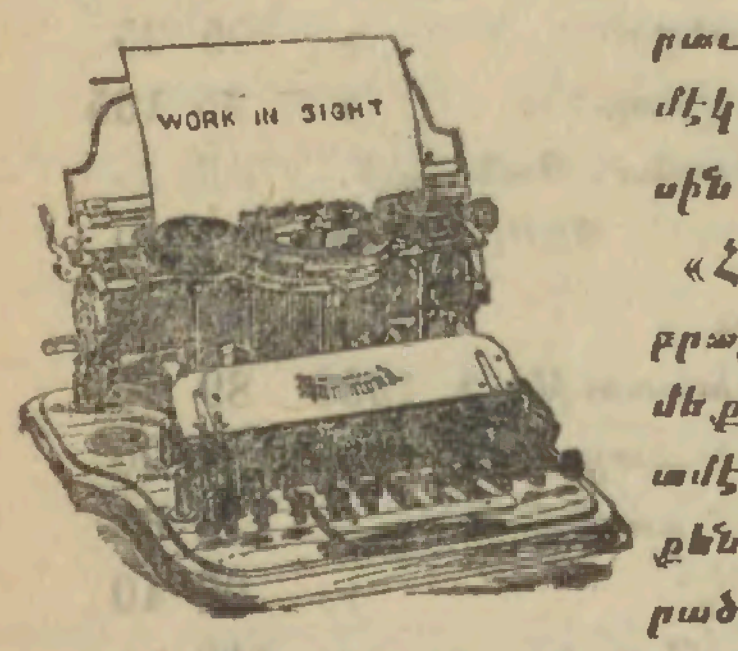
Ֆի 14 Իյլուլ 321 3—3

** Խազինէի Խասսաի Շահանէ էրզագ անպարը ...

Ֆի 14 Իյլուլ 321 3—3

ՀԱՄԸՆՏ ԳՐԻ ՄԵՔԵՆԱՅ

Ընտրելագոյն գրի—մեքենան, որու գրածը կ'տեսնուի նոյն իսկ գրելու գործողութեան միջոցին և որու տառերը դիւրաւ կ'փոխուին մէկ լեզուէ միւսին։

«Համընտ Թայբրայթըր» գրի—մեքենան ուրիշ ամէն գրի—մեքենաներու բարձը կ'ընէ և ուրիշ ամէն մեքենաներէ աւելի աղէկ։

Ասկէ զատ, ունի իրեն յատուկ քսան առաւելութիւններ, որոնց ոչ մին կ'տեսնուի որ և է ուրիշ գրի—մեքենայի վրայ։

«Համընտ Թայբրայթըր»ները ֆրանսերէն, գերմաներէն, յունարէն, հայերէն, ռուսերէն և այլ տառերով միշտ կարելի է տեսնել Պոնտ Սէլըր և Ընկ. եան գրասենեակը,

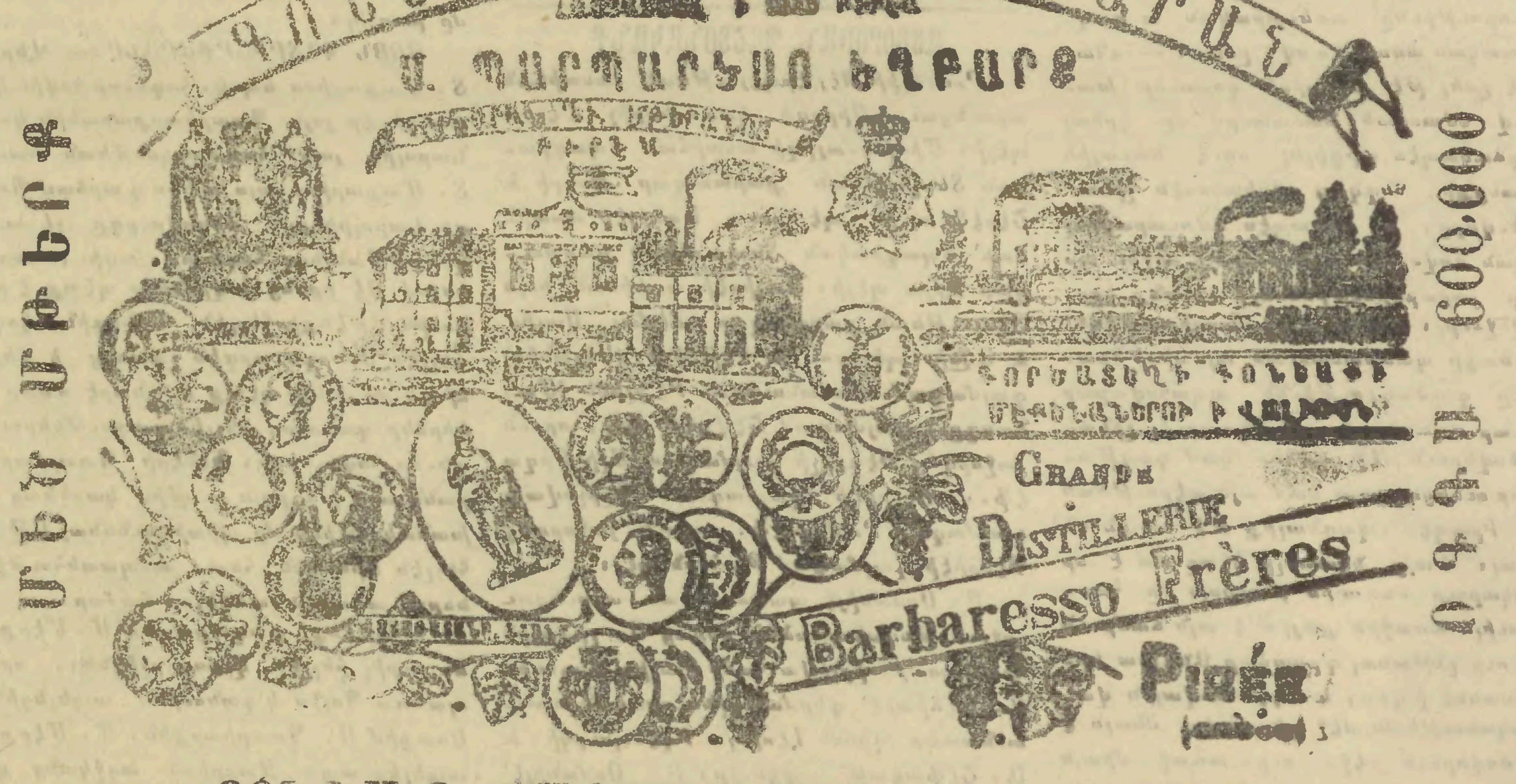
Թիւ 4 և 5, Քիւչիւք Թիւնէլ խան Կալաթիա. 50—6

Օսմ. Ապահովագրական Ընդհ. Ընկերութիւն
ՀԻՄՆԵԱԼ
1892 ՕԳՈՍՏ. 2/14 ԵՒ 1310 ՄԷՖԷՐ 20 ԹՈՒԱԿԻՐ ՖԷՐՄԱՆՈՎ

Դիմել Ընկերութեան կեդր. գրասենեակը, Ղալաթիա, Նազըր խան, Հէզարէն փողոց, թիւ 14, և կամ հետեւեալ հասցէներուն.—

Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի, Նոր Ճամիի հրապարակ.
Պոլիս ՄՄ. Ի. Սատօք և Ռօտիչի, Շէյխ իւլ Իսլամ խան, Պահճէ գաբու թիւ 10
Պոլիս Մ. Ս. Այմէլ օղլու, Էմին Էօնիւ, Պահչէ գաբու, Իզմիր փողոց
Ցարութիւն էֆ. Քէչէճեան, Այ Ստեփանօ
Մոզքզիւղ, Մ. Ս. Անժէլիաքէս, Կայարանի հրապարակ.
Գատը գիւղ, Քեամիլ էֆ., չուկայի հրապարակ.
Գատըգիւղ, Մ. Ս. Անդիրաս, Մոտա ճամբաէսի.
Պոլիս.— Միճէիր Պէյ. Սուլթան Համամ, Թէրզաքը խան, թիւ 8, Ա. յարկ և 9
Ս. Ազամեան, Ղալաթիա, Իսպէթ խան
Ա. Եսայեան, Էրէնքէօյ.
Ասպաթ պէյ, Վեզնեճիլէր.
Պէօյիւքտէրէ, Մ. Ա. Տէմարքի.
Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիրժանց, թիւ 12, Թիւնէլ խան.
Ղալաթիա, Մ. Եղիշէն Քրէժըլի, Թէվեքքիւլ խան
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի, Մեծ Փողոց.
Շիշլի, Մ. Ե. Իւսուֆ,
Պէօյիւքտէրէ Ճատտէսի. թիւ 137.
Մեծ Կղզի, Րէսուլ էֆ.
Բ. Սամմարիտ, Բէնտիք
Ժ. Քիլիարիտիս, Ղալաթիա Պօրսայի դէմ.
Ս. Այմէլօղլու, Պոլիս.
Իհսան պէյ,
Քիւչիւք Իսմայիլ փաշա խան.

Գործակալութիւնք Օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։ 100—58

ՔՕՆԵԱՔ ՊԱՐՊԱՐԷՍՍՕ Մ. ԵՂԲԱՐՑ

Պարպարէսօ Մ. Եղբարց յունական քօնեաքը զաւս խաղողի պատրաստութիւն է որուն արտադրութեան գործարանն հիմնուած է 1840ին և փառաւորուած է իրենց հարմէն։ 1875 և 1888ի յունական ... 1889 ի Բարիզի, 1894ի Շիքակոյի ամերիկեան, 1895ի Գորոտ և 1900ի Բարիզի մեծ ... մրցանակներով, ... Պարպարէսօ Մ. Եղբարց քօնեաքը ... վկայութիւնք։ ...

Սոյն քօնեաքը ... բժշկական ... փորձերու ... վկայագիրներ ու ... ։

Մենավաճառներ Պոլսոյ) Արծրուք եղբ Մ. Փրինի
) Հայթերին պազարաճան ... Բաղտապար 50—6

Ամէն յանձնարարութեան համար դիմել, Առ Պ. ԱԹԱՆԱՍ Մ, ՔԱԼՕՔԻՐՈՍ Ներկայացուցիչ Բուսքիոյ Կ. Պոլիս. Ղալաթիա.

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ԿԱԹԸ

Մայրական կաթն ալ գտնուեցաւ վերջապէս։ Ֆրանսական Ռօտօ տ'Էզին (Ս և Օ) Ընկերութիւնը, Զոֆոնէն և Նորմանտիոյ ամենապատուական կաթէն տղոց համար ընտիր սնունդ մը պատրաստած է ՖԱՐԻՆ ԼԱՔԹԷ ՖՐԱՆՍԷ անունով, որ մօր կաթին տեղը կ'բռնէ բացարձակապէս։ ՖԱՐԻՆ ԼԱՔԹԷ ՖՐԱՆՍԷՆ խիստ անուշահամ է, մեծ ախորժով կ'ուտեն պզտիկները և քանի՛ ուտեն ա՛յնչափ կ'զօրանան ու կ'ուժովնան։ Նորմանտական կաթին Զուիցերիականէն գերազանցապէս ընտիր ու սննդարար ըլլալն հանրածանօթ իրողութիւն մըն է։ Տղոց ու կիներու հիւանդութեան մասնագէտ բժիշկներ պզտիկներուն երբ սնունդ միմիայն Ֆարին Լաքթէ Ֆրանսէն կ'յանձնարարեն որ խիստ դիւրամարս է, տղոց ստամոքսը չի խանգարեր, փորհարութիւն չի պատճառեր, անոնց ակռայ հանելն ու ոտքի ելլելը կը դիւրացնէ ու կ'փութացնէ և զանոնք կը պաշտպանէ տղոց յատուկ ամէն կարգի հիւանդութեանց դէմ։ Անոնք որ իրենց սրտի հատորներուն առողջութեանը կը ցանկան և կ'փափաքին ապագային հուժկու, առողջ և կորովի տեսնել իրենց զաւակները, անհրաժեշտ է որ անունի նմանութենէ չխաբուին ու իրենց զաւակներուն երբ սնունդ փնտռեն միայն և միայն ՖԱՐԷՆ ԼԱՔԹԷ ՖՐԱՆՍԷՆ և տուփերուն վրայ ալ այս մարգան։ Կ'ծախուի ամէն մեծ նպարավաճառներու, դեղագործներու և դեղավաճառներու քով։ Մեծ յանձնարարութիւններու համար դիմել Կ. Պոլիս, Պլ. Է. ԾԱՆՆԻԻ վաճառատունը Կ. Պոլիս Եուսուֆեան խան թիւ 23, 25։ 26

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ 1906 ՏԱՐԻՈՅ

352 էջ. 10 պատկեր որրանոցի. մաքուր տպագրութիւն. տոկուն կազմ։ Հասարակ 128 էջ և 37 էջ յաւելուածով 1 ղր. ընդարձակը 352 էջ և 261 էջ յաւելուածով 3 ղր., ոսկեզօծ լաթակազմը 7½ ղր. Կ'ծախուի ամէն գրատան մէջ ի Պոլիս և ի Գաւառս։ Կեդրոն. Մասթէսաեան Տպարան։

Պարունակութիւն.— Տօմարական գիտելիք և Օրացոյց. Օսմ. Կայսրութեան Ինքնակալք. Պաշտօնատարք. Հոգեւոր Պետեր. Երկիրներ. Գաւառներ. Երկրագիծ. Թղթատարութիւն և Հեռագրութիւն։ Կրօնական. Ս. Հայրապետէն երկու ընտիր քարոզներ. Եղիշէ Եպս. Դուրեանէ 3 Երգ. Մալաքիա Եպս. Օրմանեանէ 1 Երգ։ Բարոյական 20 կտոր. ընտանեկան 30. բժշկական. տնտեսական գեղարան 25. անակն հիւանդապահութիւն. Առողջապահական Բերական. Ռուսուցական. Հարցարան 45 հարցերու պատասխան. Գիտական 20 կտոր. Պատմական 4. Երկրագործական 16. Կենսագրական 1. Վիճակագրական ծախ բաժին. Զուարճալիք. Մրցանակաւոր 15 խնդիրներ. Ծանուցումներ։

Փութալ գնել և օգտուիլ։ 20—19

ՍՏԱՄՈՔՍԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆ ԵՒ ԿԱԹԻ ԱՌԱՏԱՑՈՒՄԸ

Ստամոքսի հիւանդութիւններն եթէ անխնամ ձգուին, կ'խանգարեն ընդհանուր առողջութիւնը, որ աղետալի հետեւանք կ'ունենայ։ Մարսիլիոյ հանրածանօթ ՖԷՆԻՔՍ գարեջրատունը, որուն արտադրութիւնները գերազանց յատկութիւններուն համար մեծ գնահատումներու արժանացած են, պատրաստած է ԷՔՍԹՐԷ ՏԸ ՄԱԼԹ մը, որ կ'գերազանցէ ցարդ այս անունով ծախուածներն և անվրէպ կերպով կ'բուժէ ԴԺՈՒԱՐԱՄԱՐՍՈՒԹԻՒՆԸ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԽԱՆԳԱՐՈՒՄԸ, ԽԹԸ, ՊՆԴՈՒԹԻՒՆԸ, ՓՈՐՀԱՐՈՒԹԻՒՆԸ, ՓՍԽՈՒՄՆ ու առամոքսի և աղիքի հիւանդութիւնները։ ԷՔՍԹՐԷ ՏԸ ՄԱԼԹ ՖԷՆԻՔՍԻՆ յատկութիւն ունի նաև արիւնը մաքրելու և մայրական կաթն աւելցնելու։ Մէկ քանի չարաթ գործածելէ ետք մայրեր կ'զգան էքսթրէ տը մալթ ֆէնիքսի հրաշալի յատկութիւնը, որով պզտիկները կ'ուժովնան ու կայտառ երևոյթ մը կ'առնեն։ Առողջութիւնին պահպանելու ուզող անձանց և հոգածու մայրերու կ'յանձնարարուի, անունի նմանութենէն չխաբուիլ և դեղագործներէն ու դեղավաճառներէն պահանջել մի միայն ԷՔՍԹՐԷ ՏԸ ՄԱԼԹ ՖԷՆԻՔՍԸ, ուշադրութիւն ընելով ՖԷՆԻՔՍ անուան։

Ֆէնիքս գարեջրատունը կ'արտադրէ առողջապահիկ երկու տեսակ գարեջուր, մէկը խարտեաշ՝ Վիէննական, միւսը սև՝ Միւնիխի դրութեամբ։ Ֆէնիքսի երկու տեսակ գարեջուրներն ալ ո և է վնասակար նիւթ չեն պարունակեր և թեթև ալքոլով՝ ախորժահամ ու առողջարար ըմպելիներ են, զորս կ'յանձնարարեն բժիշկներ վստահաբար։ Կ'ծախուին մեծ դեղարաններու, դեղի մթերանոցներու և նպարավաճառներու քով։ Մեծաքանակ գնումներու համար դիմել Կ. Պոլիս, Պլ. Է. Ծաննի վաճառատունը Կ. Պոլիս Եուսուֆեան խան թիւ 23, 25։ 50—24

ՄՈՍ ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ճամբորդ և ապրանք փոխադրող չոգենաւեր

Ա. կարգի	Բ. կարգի
Սէաի	Նայդօքրիս
Մինիօ	Էմէյսիօ
Րափախօ	Պուզիրիօ
Թէյպըր	Մօէրիս
Նարպօն	Ֆայէլի
Նավարին	Ֆարօս
	Թիպը

Առաջին կարգի չոգենաւերը չատ հանգստաւէտ են. նաւուն մէջտեղն ընդարձակ սենեակներ ունին, ելեկտրականութեամբ կ'լուսաւորուին և կին ճամբորդներու համար տեսչուհի ունին։

Երկրորդ կարգի չոգենաւներն ալ սահմանափակ թուով ճամբորդներ կ'առնեն, բայց տեսչուհի չունին։

Կ. Պոլսէ Լիվրբուլ Ա. կարգի գինն է 15 ոսկի
» » Բ. » » » 11

Կ'խնդրուի վաճառականներէն որ փոխադրութեանց և Ղալաթիոյ մաքսն հանելու համար իրենց հրահանգները տան չոգենաւուն ժամանումէն 24 ժամ առաջ։

Ամերիկայի և Եւրոպայի նաւահանգիստները տանելու համար ապրանքներ կ'ընդունուին։

Դիմել առ Ճ. Վ. Ուիթօլ և Ընկ. Գործակալք
Ուիթօլ խան, Պահճէ գափու, Պոլիս
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ ԸՆԿ.
50—38 31 Ճէյմս Սդրիդ, Լիվրբուլ

ՌՕՍԻԱ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

COMPAGNIE ROSSIA A ST PÉTERSBOURG

1881 Մարտ 20ին հաստ. Իրաւամբ արտօնեալ
Ընկերութեան կեդրոնատեղին Բեդերսպուրկ
Ընկերութեան ապարանքը, Մեծ Մորսքայա 37

Դրամագլուխ ամբողջովին վճարեալ	10,666,666 ռուբ.
Ապահովութեան գումար աւելի քան 1904ի հասոյթք	149,852,000 »
	64,553,000 »
1881էն ի վեր Ընկերութիւնը իր ապահովագրեալներուն վճարած է	355,840,000 »

Ընկերութիւնը չատ նպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ հրդեհի, փոխադրութեանց վտանգներու, ամէն տեսակ արկածներու դէմ և կեանքի վրայ։ Նաև ճամբորդութեանց արկածներու դէմ ցկեանս թոշակի ապահովագրութիւն, երկաթուղիով և չոգենաւով ճամբորդութեանց արկածներու և պակասներուն կատարելուն դէմ են։ Տեղի Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Աչըրեան խան, Վոյվոտա փողոց, Ղալաթիա։

20—5

Տնօրէն Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին Ա. ՀԻՒՐՄԻԶ

ՊԱՅՄԱՆՔ "ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ"Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ	ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	6	ՄԷՃ.
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	»	3	»
ԵՌԱՄՍԵԱՅ	»	1½	»
ՏԱՐԵԿԱՆ	» ՀԱՍՏ ԹՈՒՂԹԻ ՎՐԱՅ	7	»
ՁԵՌՔԷ ԳՆՈՂՆԵՐՈՒՆ		20	ՓԲ.
ԱՄՍԱԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ ՓՈՍԴ—ԼՕՔԱԼՈՎ		18	ՂՐ.
ՏԱՐԵԿԱՆ	» » »	7	ՄԷՃ.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ		36	ՖՐ.
»	ՎԵՑԱՄՍ. 18, ԵՌԱՄՍ.	9	»
»	ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՏ ԹՈՒՂԹՈՎ	40	»

Նամակատարութեամբ կանխավճար

Օսմ. մէջի 108 ղրշ.— Անգլ. մէջի 119 ղրշ.—20 ֆրանքը 94½ ղրշ. էն

Եւ Ֆրանսական 55 ղրշ. էն ... նոյն ...

ԱՆԾԱՆՕԹ ՄԻՇՏ ԿԱՆԽԻԿ

Նամակի փուլ կ'ընդունինք՝ 20 հատ 1 ղրշ. նոյն բաղդայի փուլը 20 ղրշ. ի հաշւով, և մի միայն ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿՈՎ։

Հասցէի փոփոխման համար անհրաժեշտ է ղրկել երկու ղրշ., նամակի փուլով։

Բաղդայի ծախքը մեր վրայ է, Բաղդ—Լօքալէն զատ։ Իսկ գրամին առաքման ծախքն և ուրիշ ապահովութիւն առաքողին վրայ են։

Չէքերուն և Փօսթ՝ պրերուն վրայ, պէտք է որ առաքողն ինք փակցուցած ըլլայ 20 փարայի դրոշմը։ Ապա թէ ոչ՝ երեք թերթ պիտի կ'ղրկուի։

Նամականիք, մայրաքաղաքէն կամ գաւառէն ղրկուած նշմարք պէտք է դրոշմուած ըլլան բաւ զինքն։ Ապա թէ ոչ՝ չեն առնուիր։ Եկեղեցական ու բարեգործական Մասնաժողովներուն կ'ըլլայ բացառութիւնք։

Պոլսոյ և գաւառի մէջ, ո՛ր վճարումները միայն վաւերական են այն ճիչդ իր վաճառականութիւնը պաշտօնական Ապարանքին, Ճամբարներու մեր տոգարաքիւն ...

Բաժանորդ գրուելու և դրամը ղրկելու ... փորձառութեան որ ... տուող բարոյալ կը ...

Ազդարարներ յանձնարարութեան ՉԻՆ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԻՐ։ Ջնջուած բաժանորդութիւնք ՕՐՆ ՕՐԻՆ կ'ջնջուին, ծանօթ թէ անծանօթ, որ՛ ալ պատահին։

Գաւառաց բաժանորդները ... կ'ընեն ... Կ. Պոլսոյ մէջ ... պայմանաւորուին։

Գործակալաց պատասխանատու են իրենց ներկայացուցած բաժանորդներուն համար։ Ծանօթ գործիչներ չեն ... թերթին ... իրենց պայմանաւորութիւնն կ'պահպանեն։

Հին թիւերը ... չեն ծախուիր։ Զատուած հետազօտներու ... չեն առուիր։

ՊԱՏԱՀԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՆԱՄԱԿԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ կ'յիչեցնենք թէ իրենց նամակներուն կամ յօդուածներուն տակը պէտք է իրական ստորագրութիւնը դրած ըլլան, որովհետեւ ծածկանունով, յօրինուածով ստորագրութեամբ կամ լոկ սկզբնատառերով ո՛ և է գրութիւն չենք հրատարակեր։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԼԻՍԷ

Վարիչ՝ Մ. Ժ. ՖՈՐ

Բերա, Տրիիյան փողոց, Nº. 2.— Մասնաճիւղ Գատըգիւղ, Մօտա.

Հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն։

Մօտայի վարժարանը կ'վերաբացուի Սեպտ. 5/18ին, իսկ Բերայի վարժարանը Սեպտ. 7/20ին։ 20—18

ՆԱՄԱԿԻՋՆԵՐ ԿԱՄ ՁՈՆՈՑ ԲԱՐԵԼ — և ո՛չ թէ Սինէփ կամ Իմպօզ... ղրկել կ'խնդրուի անոնցմէ որք փոքր գումարներու համար նամակներ ծախք կ'ընեն ... ճամբան ... ծախսերուն, և ... ։